

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winsttoegmerk

Verslijnt elke zondag

Abonnementsprijs : 1.000 fr. per jaar

Postrekening nr. 3185.22

Beheer en Redactie : Prof. Mr. Ridder René VICTOR, Britselei 40, 2000 Antwerpen

GIFTEN AAN KINDEREN, MET VRIJSTELLING VAN INBRENG

(Art. 919 van het Burgerlijk Wetboek)

Sinds enkele tijd schijnt de opvatting ingang te hebben gevonden dat het beschikbaar gedeelte bepaald in artikel 913 B.W., door de ouders willekeurig aan een of meer kinderen mag worden gegeven, zonder dat het moet worden ingebracht, op de enkele voorwaarde dat de beschikker uitdrukkelijk verklaart dat die giften bij vooruitmaking of buiten erfdeel zijn gedaan.

Sommigen pogen, met een beroep op de billijkheid, een onderscheid te maken tussen enerzijds, de gevallen waarin de ouders b.v. een gebrekkig kind willen helpen of een compensatie willen geven aan een kind dat onbezoldigd op het ouderlijk bedrijf is blijven werken en, anderzijds, de gevallen waarin werkelijk geen objectieve reden bestaat om een kind te bevoordelen. Maar zij worden onmiddellijk verwezen naar artikel 919 van het Burgerlijk Wetboek.

En inderdaad, het eerste lid van artikel 919 B.W. luidt : « Het beschikbaar gedeelte kan, hetzij bij akte onder de levenden, hetzij bij testament, geheel of ten dele gegeven worden aan de kinderen of aan andere erfgerechtigden van de schenker, zonder dat het moet worden ingebracht door de begiftigde of de legataris die tot de erfenis komt, op voorwaarde dat de beschikking uitdrukkelijk bij vooruitmaking of buiten erfdeel gemaakt wordt. »

Het is de bedoeling hierna, aan de hand van de desbetreffende voorbereidende werkzaamheden van het Burgerlijk Wetboek, na te gaan of de vorenbedoelde opvatting werkelijk op zulk een ongeschakeerde wijze mag worden aangekleefd.

Wij beperken deze studie tot de giften aan kinderen, met vrijstelling van inbreng, en giften aan andere personen dan kinderen worden buiten beschouwing gelaten.

De eerste vraag die op dit stuk rijst, is die van het verband tussen artikel 919 B.W. en artikel 745 B.W.

Artikel 745 B.W. bepaalt immers : « De kinderen of hun afstammelingen erven van hun ouders, grootouders of verdere bloedverwanten in de opgaande lijn, zonder

onderscheid van geslacht of van eerstgeboorte, zelfs wanneer zij uit verschillende huwelijken geboren zijn.

« Zij erven voor gelijke delen en bij hoofden, wanneer zij allen in de eerste graad staan en uit eigen hoofde geroepen worden ; zij erven bij staken, wanneer zij allen of een gedeelte van hen bij plaatsvervulling opkomen ».

Artikel 745 B.W. bevat de regel dat de kinderen van hun ouders erven zonder onderscheid van geslacht of van eerstgeboorte en voor gelijke delen. Alle kinderen moeten dus principieel volkomen gelijk behandeld worden ; de laatste resten van de ongelijkheden die nog korte tijd voor de totstandkoming van het Burgerlijk Wetboek onder de kinderen bestonden, worden uitdrukkelijk afgeschaft.

Artikel 745 B.W. is sinds 1803 onveranderd gebleven en de voorbereidende werkzaamheden leren dat de auteurs van het Burgerlijk Wetboek er zeer veel belang hebben aan gehecht. Dit moge o.m. blijken uit de navolgende passus van het verslag dat Chabot (de l'Allier) daarover op 26 Germinal an XI (16 april 1803) aan het Tribunaat heeft uitgebracht. Wij vinden dat verslag in extenso in Locré, *Législation civile, commerciale et criminelle ou commentaire et complément des cddes français*, Tome cinquième, Bruxelles, Librairie de jurisprudence de H. Tarlier, 1836, evenals in P. A. Fenet, *Recueil complet des travaux préparatoires du Code civil*, Tome douzième, Paris, 1827.

De bedoelde passus luidt als volgt :

Egalité dans le partage des successions ab intestat.

« Ici se présente, tribuns, la question de savoir si l'égalité doit être rigoureusement établie dans le partage des successions *ab intestat*, et si la loi seule peut et doit y porter atteinte, indépendamment de la volonté de l'homme et même contre sa volonté.

« Cette question est du plus grand intérêt, et mérite de fixer particulièrement votre attention.

« *Abolition du droit d'aînesse et des exclusions coutumières* ».

« Il n'y avait rien de plus recommandable que l'égalité de partage entre enfants, suivant le chapitre dernier de la novelle 22 de *nuptiis*, et de la loi 77, § *evictis de legat.* 2.

« Cette égalité entre enfants est un droit de la nature elle-même, et cependant combien de nos coutumes l'avaient violée !

« En examinant la distinction qu'elles établissaient entre les mâles et les filles, entre les aînés et les puînés, on serait tenté de croire qu'elles ne regardaient pas les filles comme des enfants légitimes, et qu'elles doutaient de la légitimité des puînés.

« La totalité des successions appartenait aux mâles : la moindre dot, un simple chapeau de roses, composait la légitime des filles.

« Mais parmi les mâles, les aînés emportaient presque tout, et les puînés étaient traités à peu près comme les filles.

« De là, dissensions dans les familles, la discorde parmi les enfants, et ces inégalités choquantes qui comblaient de richesses les aînés, et réduisaient les puînés et les filles à un état misérable.

« Ces enfans déshérités n'avaient le plus souvent d'autre ressource que de s'ensevelir dans les cloîtres où ils gémissaient pendant leur vie entière, victimes innocentes de la barbarie des lois et de la dureté de leurs parens.

« Mais il fallait soutenir l'éclat des familles, il fallait soutenir l'honneur d'un grand nom ; et comme alors l'éclat et l'honneur résidaient dans les richesses et dans la puissance, et non dans les vertus et les talens, on sacrifiait sans pitié à de vaines chimères le bonheur de ses enfans ; et pourvu que l'un d'eux pût jouer un rôle brillant dans le monde, on voyait avec une froide indifférence la situation déplorable de tous les autres.

« Telle fut la cause de ces guerres toujours existantes entre les aînés et les cadets, de ces jalousies que le malheur aigrissait sans cesse, de ces haines profondes et invétérées qui avaient rompu tous les liens des familles, qui ont produit tant de crimes, et qui se sont développées de nos jours avec tant de force.

« Aussi, l'Assemblée constituante regarda comme un de ses premiers devoirs de faire cesser tous ces privilèges odieux qui ne résultaient que de la primogéniture, ou de la différence des sexes, ou de la féodalité des biens, ou de la seule volonté de la loi.

« Dès le 15 mars 1790, elle prononça l'abolition de toutes les inégalités résultant des lois féodales ; et le 15 avril 1791, elle prononça l'abolition de toutes celles qui résultaient entre toutes sortes de personnes, à l'égard de toutes sortes de biens, soit de la différence des sexes, soit de la primogéniture, soit des exclusions coutumières.

« Ainsi les descendans d'un même père, les parens de la même ligne, égaux par la nature, devinrent égaux en droits par la loi.

« Cette disposition, tribuns, se trouve consignée dans le projet de loi que nous discutons, et sans doute elle obtiendra votre assentiment unanime. » ⁽¹⁾

Het gaat hier weliswaar om de erfregeling *ab intestat*, maar het is zeer opmerkelijk dat de auteurs van het Burgerlijk Wetboek de gelijkheid van de kinderen op het natuurrecht stoelen en er verbeterd naar streven om alle ongelijkheid onder de kinderen, in welke vorm of op welke gronden ook, onmeedogend af te schaffen.

De Algemene Beginselen en de Eerste Titel van Boek III van het Burgerlijk Wetboek, waarin dat artikel 745 voorkomt, werden door de toenmalige organen van de wet-

gevende macht behandeld tussen 16 december 1802 en 29 april 1803. Onmiddellijk daarop aansluitend, namelijk tussen 20 januari en '3 mei 1803, bespraken dezelfde organen van de wetgevende macht ook Boek III, Titel II, « Schenkingen onder de levenden en testamenten », waarin artikel 919 is opgenomen. Men mag dus redelijkerwijze aannemen dat de geest die de wetgever bezield toen hij artikel 745 B.W. behandelde, nog heerste toen artikel 919 B.W. ter sprake kwam, en dat de twee artikelen in dezelfde sfeer en tegen dezelfde achtergrond zijn tot stand gekomen.

Hoe is het dan mogelijk dat de toenmalige wetgever aan de ene kant alle vormen van ongelijkheid onder de kinderen afschafte en de natuurrechtelijke gelijkheid deed zegevieren (art. 745 B.W.), en aan de andere kant — indien de vorenbedoelde opvatting omtrent artikel 919 B.W. de juiste is — de mogelijkheid openstelde die natuurrechtelijke gelijkheid te doorkruisen en de gehate ongelijkheid met haar bittere nasleep van ellendige gevolgen in zekere mate opnieuw in te voeren (art. 919 B.W.) ?

De voorbereidende werkzaamheden van Boek III, Titel II, van het Burgerlijk Wetboek kunnen hierover uitsluitel geven. Wij vinden die werkzaamheden eveneens in het vorengenoemde werk van Locré en Fenet ; de belangrijkste ervan voor het hier behandelde vraagstuk zijn :

1. Het verslag dat Bigot-Préameneu op 30 nivôse an XI (20 januari 1803) namens de « Section de législation » aan de « conseil d'état » uitbracht, nopens de titel « Schenkingen onder de levenden en testamenten » en met name over de « légitime des enfans ». ⁽²⁾ ;

2. De bespreking betreffende de « légitime des enfans » en het onderzoek van de artikelen 913 en 919 B.W., respectievelijk in de vergaderingen van de « conseil d'état » van 30 nivôse (20 januari) ⁽³⁾, 21 pluviôse (10 februari) ⁽⁴⁾ en 28 pluviôse an XI (17 februari 1803) ⁽⁵⁾ ;

3. De memorie van toelichting van Bigot-Préameneu, « conseiller d'état et orateur du gouvernement », aan het « corps législatif » op 2 floréal an XI (22 april 1803) ⁽⁶⁾ ;

4. Het verslag van Jaubert aan het « tribunal » op 9 floréal an XI (29 april 1803) ⁽⁷⁾.

Op te merken valt dat het behandelde probleem in de « conseil d'état » eveneens en zelfs overwegend ter sprake kwam bij het onderzoek van artikel 913 B.W. (vaststelling van de omvang van het beschikbaar gedeelte). Dit is te verklaren omdat de omvang van het beschikbaar gedeelte werd bepaald, niet op grond van theoretische overwegingen, maar in functie van het doel waarvoor het in handen van de vader moest dienen.

Met betrekking tot artikel 913 werden in de « conseil d'état » hoofdzakelijk vier voorstellen ter tafel gelegd.

Het eerste ging uit van de « section de législation » en werd toegelicht door Bigot-Préameneu, verslaggever ; het strekte om het beschikbaar gedeelte voor de ouders eenvormig vast te stellen op een vierde van hun goederen.

Het tweede voorstel kwam van sommige leden van de « conseil d'état », o.m. Maleville en Portalis, die in overweging gaven het eenvormig vast te stellen op de helft van de goederen, zoals in de « coutume de Paris ».

Een ander lid van de « conseil d'état », met name Tronchet, verdedigde de regeling van de wet van 24 germinal an VIII, d.w.z. een beschikbaar gedeelte van een vierde als er minder dan vier kinderen zijn, van een vijfde als er vier kinderen zijn, van een zesde als er vijf kinderen zijn, enz... « en comptant toujours, pour déterminer la portion disponible, le nombre des enfans plus un ».

Het vierde voorstel was een verzoeningsvoorstel van

Consul Cambacérès om het beschikbaar gedeelte vast te stellen op de helft als er één kind is, op een derde als er twee kinderen zijn en op een vierde als er drie of meer kinderen zijn. Het is dit voorstel dat uiteindelijk, ook door Bigot-Préameneu, werd aangenomen en dat neergelegd werd in artikel 913 B.W. zoals het sindsdien ongewijzigd is gebleven.

Over het beginsel zelf dat de ouders een zeker beschikingsrecht dienden te genieten, heerste in de « conseil d'état » van meetaf aan algemene overeenstemming. Maar, vreemd genoeg, keerden talrijke sprekers zich voortdurend tegen de tegenstanders van dat beginsel, tegen de stemmen uit het nog recente verleden die voor de volstreekte mathematische gelijkheid van de kinderen schenen te pleiten, zoals deze o.m. bepaald was in de toen reeds opgeheven wet van 17 nivôse an II, welke wet geen enkele beschikking door de ouders ten voordele van hun kinderen toeliet.

Algemene overeenstemming heerste ook over de afwijzing van een bevoorrechte behandeling van b.v. de oudste zoon, op grond van een soort eerstgeboorterecht. De enkele leden van de « conseil d'état » die een poging waagden om voor de ouders de mogelijkheid open te houden een soortgelijke bevoordeling op een enigszins andere grondslag tot stand te brengen, kregen geen kans.

Ten slotte rees, in verband met artikel 919 B.W. nog de vraag of een kind dat met vrijstelling van inbreng was begiftigd, die gift met zijn aandeel in het voorbehouden gedeelte mocht cumuleren. Die vraag werd, na een korte gedachtenwisseling, in bevestigende zin beantwoord.

In verband met het doel van het beschikbaar gedeelte met betrekking tot de kinderen, treffen wij in de betrokken voorbereidende werkzaamheden de volgende uitspraken en voorbeelden aan :

Van *Bigot-Préameneu*, verslaggever voor de « conseil d'état » en het « tribunal », noteren wij het volgende :

« L'ordre conforme à la nature est donc celui dans lequel les père et mère ne voudront disposer de leur propriété qu'au profit de leurs enfans. S'ils réclament sur une partie des biens une liberté absolue, c'est encore en faveur de leurs enfans, et pour qu'en réparant les inégalités qui peuvent résulter des talens, des infirmités, des faveurs ou des revers de la fortune, ils puissent rétablir la balance entre leurs enfans, et leur conserver à tous l'existence civile » ⁽⁸⁾.

Het beschikbaar gedeelte moet voldoende zijn « ... pour cette espèce de nivellement entre les enfans » ⁽⁹⁾.

Een vader zal het beschikbaar gedeelte gebruiken « en faveur de ses enfans, et pour réparer les inégalités qu'aurait pu mettre entre eux la nature ou la fortune » ⁽¹⁰⁾.

En verder :

« Il faut, en effet, considérer que l'ordre conforme à la nature est celui dans lequel les père et mère ne voudront disposer de leur propriété qu'au profit de leurs enfans, et pour réparer les inégalités naturelles ou accidentelles » ⁽¹¹⁾.

« Leur droit naturel est d'obtenir de celui à qui la providence a confié les biens une part proportionnée aux besoins, et qui établisse entre eux, autant qu'il est possible, la balance du bonheur. C'est en s'occupant sans cesse de maintenir cette balance, que le chef de famille se livre aux sentimens les plus équitables d'une affection égale envers tous ses héritiers » ⁽¹²⁾.

Bigot-Préameneu was gekant tegen de regeling van de wet van 24 germinal an VIII, « puisque, s'il avait cinq enfans, il ne pouvait disposer que d'un sixième, quotité souvent trop faible pour rétablir l'égalité dans la famille » ⁽¹³⁾.

Hij was eveneens gekant tegen een soortgelijke regeling als die van de wet van 17 nivôse an II, om de volgende redenen :

« Dans l'opinion exclusive de la faculté de faire des dispositions au profit des héritiers, on les regarde comme ayant un droit égal, et la loi se met entièrement à la place de la personne qui meurt, non pour contrarier sa volonté présumée, mais pour la remplir de la manière la plus juste.

« Cependant, quoique l'intention parut être de suivre la marche de la nature, combien ne s'en écartait-on pas !

« Comment la nature aurait-elle donné des droits égaux à ceux qu'elle traite si diversement ? Où sont les familles dont tous les membres ont eu une part égale à la force physique, à l'intelligence, aux talens ; dont aucun n'a, malgré la meilleure conduite, éprouvé des revers ; dont aucun n'a été exposé à des infirmités, ou à d'autres malheurs de tous genres ?

« Ce tableau de l'humanité, quelque affligeant qu'il soit, est malheureusement celui qui se réalise le plus souvent ; il faut l'avoir perdu de vue quand on calcule froidement et arithmétiquement une division égale entre tous ceux qui ont des besoins si différents » ⁽¹⁴⁾.

En nog in verband met een regeling zoals die van de wet van 17 nivôse an II : « Mais s'il lui (de vader) est défendu par la loi de venir au secours de l'un, s'il ne peut encourager l'autre, s'il a les mains liées pour soulager les maux dont il est témoin, et pour faire cesser des inégalités affligeantes entre ceux qu'il voudrait rendre également heureux ; c'est alors qu'il sent tout le poids de ses chaînes ; c'est alors qu'il maudit l'erreur de la loi, qui s'est mise à sa place, pour ne remplir aucun de ses devoirs, et qui se trompant sur le vœu de la nature, n'a établi ses présomptions que sur une égalité chimérique » ⁽¹⁵⁾.

Een andere officiële stem was die van *Jaubert*, verslaggever voor het « tribunal ». Van hem noteren wij met betrekking tot het beschikbaar gedeelte het volgende :

« Si les enfans d'un même père ont tous un égal droit à son affection, l'autorité paternelle doit aussi pouvoir distribuer des récompenses. La différence entre les besoins et les moyens des enfans exige que le père de famille ait un pouvoir suffisant pour rectifier les inégalités de la nature » ⁽¹⁶⁾.

Ook andere leden van de « conseil d'état » gaven uitdrukkelijk te kennen waarom de ouders over een gedeelte van hun vermogen om niet moesten kunnen beschikken. Die leden waren voornamelijk *Maleville* en *Portalès* die de regeling van de « coutume de Paris » verdedigden, en *Tronchet* die voorstander was van de wet van 24 germinal an VIII.

Maleville verklaarde het volgende :

« Les anciens législateurs ont eu trois motifs pour fixer cette légitime à la moitié : le premier est de faire une part égale au droit de propriété et à la piété filiale ; le second, de mettre les pères en état de compenser, entre leurs enfans, les désavantages qui résulteraient entre eux de la nature ou de la fortune ; le troisième, de placer dans leurs mains des peines et des récompenses pour maintenir dans les familles la subordination et la tranquillité d'où dépend le repos de l'Etat.

« Les deux premiers motifs sont toujours existants ; et le troisième a acquis, depuis la révolution, un bien plus grand degré de force par l'accroissement de l'insubordination et de la dépravation des mœurs de la jeunesse. Qu'on vérifie dans les greffes des tribunaux criminels l'âge des condamnés, et l'on trouvera qu'ils sont presque tous au-dessous de trente ans. » ⁽¹⁷⁾.

De grondslag van het erfrecht van de kinderen was volgens hem « la tendresse naturelle » van de vader, « et cette tendresse doit être égale pour tous, lorsque la reconnaissance et les besoins sont aussi égaux » ⁽¹⁸⁾.

Volgens *Tronchet* moest de wet door middel van het be-

schikbaar gedeelte: « Donner aux pères la faculté de récompenser ou de punir avec discrétion ; celle de réparer entre leurs enfants les inégalités de la nature ou les injustices aveugles de la fortune » (19).

Over de wet van 17 nivôse an II zegde Tronchet :

« C'était l'abus de l'imagination échauffée par une théorie brillante de métaphysique, la destruction de toute autorité paternelle, une égalité injuste, qui interdisait tout secours pour l'enfant disgracié de la nature, ou frappé par l'inconstance de la fortune » (20).

Portalis verklaarde wat volgt :

« ... le droit de disposer est, dans la main du père, non, comme on l'a dit, un moyen entièrement pénal, mais aussi un moyen de récompense.

« Le droit de disposer est encore un droit d'arbitrage, par lequel le père répartit son bien entre ses enfants, proportionnellement à leurs besoins » (21).

En verder : « Si la loi laisse au père la disposition d'une partie de ses biens, c'est pour le mettre en état de punir, de récompenser, de réparer les inégalités entre ses enfants » (22).

Consul *Cambacérès*, tenslotte, verklaarde dat men het billijk achte de vader vrij te laten beschikken over een deel van zijn goederen, « ... surtout pour réparer les inégalités naturelles ou accidentelles qui existent entre ses enfants, et les contenir par la crainte des peines et l'espoir des récompenses » (23).

Naast die verschillende verklaringen waren er nog voorbeelden waarin de zienswijzen betreffende het doel van het beschikbaar gedeelte in handen van de vader werden geconcretiseerd.

Portalis gaf het volgende voorbeeld, als antwoord op de onbestaande verdedigers van een regeling als die van de wet van 17 nivôse an II :

« Un laboureur, par exemple, a eu d'abord un fils qui, se trouvant le premier élevé, est devenu le compagnon de ses travaux. Les enfants nés depuis étant moins nécessaires au père, se sont répandus dans les villes et y ont poussé leur fortune. Lorsque ce père mourra, sera-t-il juste que l'aîné partage également le champ amélioré par ses labeurs, avec des frères qui déjà sont plus riches que lui ? » (24)

Een voorbeeld van *Maleville*, sprekende van een mogelijke regeling zoals die van de wet van 17 nivôse an II :

« ... de quelle espèce serait la loi qui obligerait aux mêmes libéralités envers deux enfants dont l'un outragerait son père, et l'autre le secourait dans ses infirmités ; dont l'un serait disgracié de la nature, et l'autre serait devenu opulent par son industrie ? » (25).

Een ander voorbeeld van *Béranger* : « On a déjà cité dans la discussion le cas où les autres enfants ont formé des établissements avantageux, et où celui qui est resté près de son père n'a pu se procurer de fortune, parce qu'au lieu d'employer son industrie pour lui-même, il l'a employée sans réserve à conserver, à améliorer l'héritage paternel. Est-il juste que les autres qui n'ont pas de besoins, viennent partager également avec lui cet héritage qui doit le faire subsister, et profiter de ses labeurs, de ses sacrifices, de son dévouement ? » (26).

Nog een voorbeeld van *Bigot-Prémeneu*, bij wijze van antwoord aan degenen die waarschuwdan voor het misbruik dat de vader van het beschikbaar gedeelte zou kunnen maken om een kind te bevoordeligen, ten einde uit ijdelheid de naam van de familie hoog te houden :

« On a perdu de vue le père de famille, qui, sous un humble toit, n'a pour patrimoine qu'un sol à peine suffisant pour la nourriture et l'éducation de sa famille. Déjà courbé sous le poids des années, il ne pourrait suffire à un travail devenu trop pénible, s'il n'employait les bras du plus âgé de ses enfants, aussitôt qu'ils ont quelque force. Cet enfant laborieux commence dès lors à être l'appui de sa fa-

mille. C'est à la sueur de son front que ses frères devront les premiers secours avec lesquels ils apprendront des professions industrielles et que ses sœurs devront les petits capitaux, fruit de l'économie, et qui leur auront procuré des établissements utiles.

« Croira-t-on que ce serait la vanité qui détermine ce père de famille à donner quelque récompense à celui de ses enfants qui s'est sacrifié pour le bonheur de tous » (27).

En ten slotte twee voorbeelden van *Jaubert* :

« Presque partout on reconnaissait qu'il était juste de laisser au père les moyens de retenir auprès de lui un enfant pour consoler sa vieillesse » (28).

« Le laboureur qui n'a que ses outils aratoires, l'artisan des villes qui n'a qu'un mince mobilier, le propriétaire foncier qui n'a de terrain que ce qu'il peut cultiver lui-même ; tous ces hommes seraient menacés d'un abandon absolu, si la loi ne leur permettait pas de favoriser un enfant. L'enfant qui recueille la plus grande portion de l'héritage qu'il avait long-temps cultivé pour l'intérêt commun, a souvent bien moins de moyens que celui qui est allé, loin du toit paternel, faire valoir son industrie » (29).

Ten einde dat overzicht van de besprekingen te vervolledigen zij nog vermeld dat in de « conseil d'état » ook enkele stemmen opgingen om, voornamelijk in « les pays de petite culture », een bevoordeling van de oudste zoon mogelijk te maken, ten einde de versnippering van de kleine landeigendommen te verhinderen.

De reactie tegen die suggestie was vrij scherp. Wij citeren o.a. die van *Réal* : « ... Sans doute qu'en favorisant ainsi le rétablissement en grande partie du droit d'aînesse, on pourvoit à la conservation du nom de la maison ; mais loin de conserver la famille, cette théorie la détruit en chassant de l'héritage paternel la plus grande partie des membres qui composent cette famille, en établissant entre les enfants d'un même père des motifs bien fondés de jalousie et de haine.

...

« On parle de l'ancienneté de cet ordre de choses. Mais d'abord nos institutions ont changé ; et ce qui convenait lorsqu'il y avait des privilèges et un tiers-état ne peut convenir sous le régime de l'égalité. Mais si cet ordre de choses est ancien, il faut avouer que les réclamations qui en demandent l'abrogation sont aussi très anciennes. Il n'est point un philosophe, un philanthrope qui n'ait écrit contre cet abus, pas un publiciste qui ne l'ait condamné ; et des réclamations unanimes, consignées dans tous les cahiers, ont fait prononcer son anéantissement » (30).

Ook *Bigot-Prémeneu* wees het voorstel af, in de volgende bewoordingen : « ... on doit se décider ici par deux sortes d'intérêts, celui de l'Etat, celui de la famille... Or, le droit d'aînesse ne servait ni l'intérêt de l'Etat, ni l'intérêt des familles ; il n'existait que pour l'avantage d'un seul : on ne propose pas de le rétablir » (31).

Uit die beperkte greep uitspraken en voorbeelden — ongeacht of zij van voor- of tegenstanders van een kleiner of groter beschikbaar gedeelte komen — evenals trouwens uit het geheel van de voorbereidende werkzaamheden van de artikelen 913 en 919 B.W., blijkt alvast onomstootbaar één zaak, namelijk dat giften aan kinderen, met vrijstelling van inbreng, in ieder geval nooit de gelijkheid onder de kinderen in ongelijkheid mogen doen verkeren.

Naar de opvatting van de auteurs van het Burgerlijk Wetboek mogen giften met vrijstelling van inbreng door ouders aan hun kinderen worden gedaan :

— « pour qu'en réparant les inégalités qui peuvent résulter des talens, des infirmités, des faveurs ou des revers de la fortune, ils puissent rétablir la balance entre leurs enfants et leur conserver à tous l'existence civile. » (*Bigot-Prémeneu*) (32) ;

- « pour cette espèce de nivellement entre les enfants » (Bigot-Préameneu) ⁽³³⁾ ;
- « pour réparer les inégalités naturelles ou accidentelles » (Bigot-Préameneu) ⁽³⁴⁾ ;
- (pour établir) « entre eux, autant qu'il est possible, la balance du bonheur » (Bigot-Préameneu) ⁽³⁵⁾ ;
- « pour rétablir l'égalité dans la famille » (Bigot-Préameneu) ⁽³⁶⁾ ;
- (pour) « faire cesser des inégalités affligeantes entre ceux qu'il voudrait rendre également heureux » (Bigot-Préameneu) ⁽³⁷⁾ ;
- « pour pouvoir distribuer des récompenses... pour rectifier les inégalités de la nature » (Jaubert) ⁽³⁸⁾ ;
- « pour compenser, entre leurs enfants, les désavantages qui résulteraient entre eux de la nature ou de la fortune... pour placer dans leurs mains des peines et des récompenses » (Maleville) ⁽³⁹⁾ ;
- (pour) « donner aux pères la faculté de récompenser ou de punir avec discrétion ; celle de réparer entre leurs enfants les inégalités de la nature ou les injustices aveugles de la fortune » (Tronchet) ⁽⁴⁰⁾ ;
- « pour le mettre en état de punir, de récompenser, de réparer les inégalités entre ses enfants » (Portalès) ⁽⁴¹⁾ ;
- « pour réparer les inégalités naturelles ou accidentelles qui existent entre ses enfants, et les contenir par la crainte des peines et l'espoir des récompenses » (Cambacérès) ⁽⁴²⁾.

Alle sprekers zonder onderscheid nemen aan dat giften aan kinderen, met vrijstelling van inbreng, moeten dienen om de ongelijkheid onder de kinderen goed te maken en op die wijze de gelijkheid onder hen te herstellen ; sommige sprekers voegen daar nog aan toe : belonen en straffen.

Wat onder « belonen » moet worden verstaan blijkt o.m. uit de gegeven voorbeelden. « Belonen » wordt telkens genoemd in verband met een kind dat kennelijk aanzienlijk meer dan de andere kinderen heeft gepresteerd voor het welzijn van de ouders of voor de instandhouding en de verbetering van het ouderlijk vermogen, en dat ten gevolge daarvan verlies of althans winstderving heeft geleden. De « beloning » is dus bedoeld als de goedmaking van een reële ongelijkheid onder de kinderen.

« Straffen » wordt in verband gebracht met insubordinatie, zedenbederf, belediging van de vader, enz... Het gaat bijgevolg om kinderen die kennelijk minder hebben gedaan dan zij hadden behoren te doen. Maar in werkelijkheid zal de straf worden toegepast in de vorm van een bevoordeling van de kinderen die niet minder hebben gedaan dan zij hadden behoren te doen of die, wat op hetzelfde neer komt, aanzienlijk meer hebben gepresteerd dan het kind dat een straf verdient. Ook in dit geval moet het beschikbaar gedeelte dus dienen om een reële ongelijkheid onder de kinderen goed te maken.

Het doel dat de auteurs van het Burgerlijk Wetboek nastreefden toen zij giften met vrijstelling van inbreng aan kinderen toelieten, sluit aldus volkomen logisch aan bij het gehele opzet van de erfregeling die datzelfde Wetboek ten opzichte van de kinderen tot stand bracht. De gelijkheid van de kinderen was immers ook het oogmerk van artikel 745 B.W. ; diezelfde gelijkheid was eveneens het objectief bij de afschaffing van het onderscheid tussen de verschillende soorten van goederen, bij het verbod van de erfstelling over de hand, enz... Het is voldoende de desbetreffende voorbereidende werken te lezen om zich daarvan te overtuigen.

Dat streven naar reële gelijkheid onder de kinderen ligt bovendien perfect in de lijn van de vaste koers die de wetgever sinds de Franse Revolutie op dit gebied heeft aangehouden, te beginnen vanaf 15 maart 1790 en 15 april 1791, toen de « Assemblée constituante » het tijdperk van de gelijkheid onder de kinderen inluidde met de afschaf-

ting van al de ongelijkheden die onder hen konden bestaan op grond van het geslacht, het eerstgeboorterecht, de feodale wetten of de gewoonterechtelijke gebruiken, over de wet van 17 nivôse an II, die ter bewaring van de natuurrechtelijke gelijkheid aan de ouders verbod oplegde om enige beschikking ten vordere van hun kinderen te doen, over de wet van 24 germinal an VIII, die met het oog op het eventuele herstel van de gelijkheid, aan de ouders een zeker beschikkingsrecht verleende, tot aan het Burgerlijk Wetboek dat met hetzelfde doel aan de ouders meer armslag gaf.

De opeenvolgende wetgevers weken inderdaad nooit af van de koers die na de Franse Revolutie op dit gebied was uitgezet. Meer bepaald, betekende de regeling die de wet van 24 germinal an VIII en het Burgerlijk Wetboek tot stand brachten, geen breuk, geen ommekeer ten opzichte van de wet van 17 nivôse an II.

Meestal stelt de rechtsleer het zo dat de wet van 17 nivôse an II het vrije beschikkingsrecht van de ouders op dit gebied te drastisch had beknot en dat de wet van 24 germinal an VIII evenals het Burgerlijk Wetboek een reactie daartegen waren om aan de ouders hun beschikkingsvrijheid terug te geven.

De desbetreffende voorbereidende werkzaamheden van het Burgerlijk Wetboek leren echter dat de critiek die de auteurs van het Burgerlijk Wetboek tegen de wet van 17 nivôse an II uitbrachten, nooit wezenlijk gericht was tegen het feit dat die wet de vrijheid van de ouders aan banden had gelegd. Hun critiek tegen die wet was, dat zij het onmogelijk had gemaakt ongelijke kinderen gelijk te stellen. Niet de onvrijheid van de ouders werd geheld, maar de vergissing welke die wet had begaan bij de keuze van het middel (beschikkingsverbod) om het vooropgestelde doel (de gelijkheid van de kinderen) te bereiken.

In die zin b.v. Bigot-Préameneu :

« Cependant, quoique l'intention parût être de suivre la marche de la nature, combien ne s'en écartait-on pas » ⁽⁴³⁾.

« Ce tableau de l'humanité, quelque affligeant qu'il soit, est malheureusement celui qui se réalise le plus souvent ; il faut l'avoir perdu de vue quand on calcule froidement et arithmétiquement une division égale entre tous ceux qui ont des besoins si différens » ⁽⁴⁴⁾.

« L'intention de ceux qui ont interdit les dispositions au profit des héritiers est sans doute estimable, mais il est impossible de méconnaître leur erreur » ⁽⁴⁵⁾.

De wet van 17 nivôse an II was een « abus de l'imagination échauffée par une théorie brillante de métaphysique » (Tronchet) ⁽⁴⁶⁾. Zij leidde tot een « égalité injuste » (Tronchet) ⁽⁴⁷⁾ omdat zij berustte op een « égalité chimérique » (Bigot-Préameneu) ⁽⁴⁸⁾ van de kinderen. Die wet ging immers uit van de verkeerde premisse dat de kinderen ab initio steeds gelijk zijn, waarop dan werd doorgeredeneerd dat, indien zulke gelijke kinderen bij de wet een gelijk aandeel in het vermogen van hun ouders krijgen, zij verder ook gelijk blijven.

Het is echter evident dat kinderen uit eenzelfde gezin in werkelijkheid niet altijd gelijk zijn en dat, als de wet aan zulke ongelijke kinderen een gelijk aandeel in de nalatenschap van hun ouders verleent, de ongelijkheid onder hen niet wordt weggewonnen, maar integendeel bestendigd.

Dat was de reden waarom in het Burgerlijk Wetboek de regeling — niet het objectief — van de wet van 17 nivôse an II werd verworpen en de voorkeur werd gegeven aan het systeem van de wet van 24 germinal an VIII, waarbij de vader een beschikbaar gedeelte in handen kreeg dat hij, met het oog op de eventuele gelijkmaking van ongelijke kinderen, aan een of meer kinderen mocht schenken.

Aan de wet van 24 germinal an VIII kleefde alleen het gebrek dat het beschikbaar gedeelte in sommige gevallen te klein was « pour rétablir l'égalité dans la famille » (Bi-

got-Préameneu)⁽⁴⁹⁾, en daarom werd dat gedeelte in het Burgerlijk Wetboek ook groter gemaakt.

Maar voor het overige werd het systeem van de wet van 24 germinal an VIII op dit gebied overgenomen, niet met de bedoeling om de beschikkingsvrijheid van de vader te herstellen, wel om aan de vader de middelen te verschaffen in voorkomend geval de ongelijkheid onder zijn kinderen goed te maken. Het punt van discussie was immers nooit het grotere of kleinere beschikkingsrecht van de vader omwille van de vrijheid. De meerdere of mindere vrijheid van de vader kwam als zodanig nooit ter sprake; zij was geen doel op zichzelf, maar een middel ter bereiking van een doel, dat in de wet van 17 nivôse an II, zowel als in die van 24 germinal an VIII en in het Burgerlijk Wetboek onveranderd hetzelfde bleef, namelijk de gelijkheid van de kinderen.

De vaderfiguur die daarbij aan de auteurs van het Burgerlijk Wetboek voor ogen stond, was niet die van een onbillijk, onbedachtzaam, grillig of willekeurig man. « Les pères sont la providence des familles, comme le gouvernement est la providence de l'Etat », zegde Maleville in dit verband⁽⁵⁰⁾. De vader werd aangezien als een medewerker van de wetgever: « ... la loi ne peut régir que la masse des citoyens, et non l'intérieur des familles. Or, elle ne doit s'occuper que de ce qu'elle peut bien régler par elle-même; donc, ne pouvant ici établir une règle générale, il est utile qu'elle s'en rapporte au père », aldus Portalis⁽⁵¹⁾. Men kon er volledig op vertrouwen dat de vader geheel zou handelen ter bereiking van het doel dat de wet nastreefde: « Il faut considérer que l'ordre conforme à la nature est celui dans lequel les pères et mères ne voudront disposer de leur propriété qu'au profit de leurs enfans et pour réparer les inégalités naturelles ou accidentelles », verklaarde Bigot-Préameneu⁽⁵²⁾. « C'est en s'occupant sans cesse de maintenir cette balance (du bonheur entre ses enfans) que le chef de famille se livre aux sentiments les plus équitables d'une affection égale envers tous ses héritiers », aldus dezelfde Bigot-Préameneu⁽⁵³⁾; « ... il faut bien que notre législation prenne quelque confiance dans le sentiment le plus sûr de tous, celui de l'affection paternelle », meende Jaubert⁽⁵⁴⁾. In die zin moeten ook de woorden van Consul Cambacérès worden verstaan, waar hij zegde: « qu'on ne doit point s'inquiéter de l'usage que le père peut faire de la portion des biens dont la disposition lui reste... »⁽⁵⁵⁾. De auteurs van het Burgerlijk Wetboek vertrouwden er immers vast op dat de vader, uit de aard zelf van zijn vaderschap, het beschikkingsrecht ten opzichte van zijn kinderen uitsluitend kon en zou gebruiken om de gelijkheid onder zijn kinderen te doen heersen. Dat was overigens geen vermetel vertrouwen want de regeling van het Burgerlijk Wetboek is niets anders dan een copie, een doordruk van de « ordre conforme à la nature » die onuitwisbaar in het hart van alle ouders staat gegrift.

Deze conclusie stemt volkomen overeen met die waartoe ook R. Dillemans kwam, waar hij schrijft: « Het is de gelijkheidsidee die bijzonder heeft ingewerkt op de reserveregels. Men begrijpt de reserve van het Wetboek niet indien men niet grondig rekening houdt met dit feit ... Bij het onbevooroordeeld doorlezen (van de voorbereidende werken) kan men zich van de indruk niet ontdoen dat de reserve ook geponereerd werd als een waarborg voor het ene kind tegenover de bevoordeling van het andere. Dit kwam het best tot uiting wanneer de omvang van het beschikbaar gedeelte diende bepaald. Deze werd vastgesteld door de leden van het Komitee van de Raad van State volgens wat zij dachten een voldoende marge te zijn om de *de cuius* in de gelegenheid te stellen zijn door de natuur of het toeval misdeelde kinderen te begunstigen en aldus tot een in feite gelijke toedeling te komen (zie onder nr. 33). In hun hoofd speelde nog de gelijkheidsobsessie van de wet van nivôse, jaar II, die niet zo zeer getemperd dan wel

anders vertolkt was geworden door die van germinal, jaar VIII. Dit gelijkheidsideaal is door de latere revolutionairen en het Wetboek van het politiek vlak, waar het absoluut gold, teruggebracht naar de menselijke verhoudingen; het werd er reëler door en meer genuanceerd. »⁽⁵⁶⁾.

In het vorgenoemde nr 33 schrijft R. Dillemans voorts wat volgt: « Zoals wij reeds in de vorige afdeling hebben laten uitkomen is het merkwaardig dat de omvang waarop de beschikkingsvrijheid van de *de cuius* werd vastgesteld, rechtstreeks afhankelijk was van het gelijkheidsbeginsel dat als criterium optrad. Men ging ervan uit dat de *de cuius* van zijn beschikkingsvrijheid zou gebruik maken om sommige onder zijn kinderen te begunstigen... »

« Op deze basis werd geoordeeld welk cijfer voor het beschikbaar gedeelte voldoende en toch niet overdreven zou zijn om de *de cuius* toe te laten de door hem in laatste instantie gewogen gelijkheid tot stand te brengen. »

« Deze bekommernis overgeërfd, in getemperde vorm, van de Revolutie, is maar al te zeer verstaanbaar in het licht van de vele... redenen van ongelijkheid die het Ancien Regime tot aan de vooravond van de Revolutie had in stand gehouden en waartegen reserve en legitieme dikwijls onmachtig waren geweest. »

« Anderzijds is men er reeds van teruggekomen een zogenaamde absolute gelijkheid door de burgerlijke wet te willen laten vestigen. Gezonder is de maatregel, eenzelfde gelijkheidsideaal nastrevend, aan de familievader, bij middel van een beperkte vrijheid van beschikken, in elk speciaal geval de mogelijkheid te laten deze gelijkheid te verwezenlijken. »

« Dit laat ons ook beter de mogelijkheid verstaan die voortaan, in navolging trouwens van de wet van germinal, jaar VIII, aan de *de cuius* wordt gelaten in alle vrijheid dit beschikbaar gedeelte aan te wenden voor de bevoordeling (met het oog op de gelijkheid juist tussen de kinderen!) van sommige onder zijn kinderen (ons huidige art. 919). »⁽⁵⁷⁾

x x x

Op 24 juni 1970 dienden de volksvertegenwoordigers de h. Gh. Willems, Mevr. De Riemaeker-Legot en de hh. M. Duerinck en L. Lindemans bij de Kamer een voorstel van wet in « tot aanvulling van artikel 919 van het Burgerlijk Wetboek » (Gedr. St. 728 (1969-1970) - n° 1), waarin op blz. 3 en 4 o.m. het volgende te lezen is:

« In de werkelijkheid is het onbetwistbaar zo dat de zeer overgrote meerderheid van de ouders aan hun kinderen geen vrijgevigheden doen, zeker niet met vrijstelling van inbreng; bijna altijd laten de ouders hun kinderen « ab intestat » tot hun erfenis komen. Dit is alleen te verklaren omdat de ouders willen dat hun kinderen gelijk zijn. Iedere vader en moeder weet uit eigen ervaring en beleving hoe nauwgezet hij voortdurend voor deze gelijkheid waakt, welke moeite en opofferingen hij zich daarvoor getroost en wat pijn het doet als ze wordt verbroken. Dat streven naar gelijkheid voor zijn kinderen ligt bij elke vader en moeder onwrikbaar in het wezen zelf van het vaderschap en het moederschap verankerd. »

« Heeft artikel 919 B.W. dan nog zin wat de kinderen betreft of moet het recht van de ouders om aan hun kinderen vrijgevigheden met vrijstelling van inbreng te doen, worden afgeschaft? »

« Iedereen kent gevallen van minder valide, zieke of gebrekkige kinderen, van kinderen die een mooiere toekomst of betere levenskansen hebben opgegeven voor het welzijn van hun ouders, van kinderen die onkans in het leven hebben gehad met een blijvende nasleep van ernstige gevolgen, kinderen die kennelijk meer dan hun broers of zusters hebben gedaan voor de instandhouding of de vermeerdering van het vermogen van de ouders, kinderen die hun ouders in tegenstelling tot hun broers of zusters niet erg ondankbaar hebben bejegend, enz... »

« Dat de ouders in soortgelijke gevallen aan zulke kinderen vrijgevheden met vrijstelling van inbreng doen, acht iedereen volkomen redelijk en billijk. Een dergelijke handelwijze ligt in de lijn van het natuurlijk streven evenals van de verplichting van alle ouders om onder hun kinderen gelijkheid te doen heersen, door de ongelijkheid die in feite tussen hen bestaat, is de mate van het mogelijke opnieuw in een feitelijke gelijkheid te doen verkeren. Zij pogen in die gevallen alleen weer gelijk te trekken wat de mens, de natuur of het toeval ongelijk hebben gemaakt.

« Maar van dit redelijk en natuurlijk streven is geen spoor meer te bekennen zo de ouders, zonder enige geldige reden, aan een van hun kinderen vrijgevheden met vrijstelling van inbreng doen die, niet zoals in bovenbedoelde gevallen een feitelijke ongelijkheid trachten goed te maken, maar integendeel de bestaande gelijkheid van de kinderen tot feitelijke ongelijkheid scheeftrekken.

« Normaal gesproken is het ondenkbaar dat zulke vrijgevheden spontaan, bewust en vrij door de ouders zelf worden tot stand gebracht; zij druisen al te sterk in tegen de gevoelens die ouders uit de aard van hun ouderschap tegenover al hun kinderen koesteren. Het zijn tegennatuurlijke vrijgevheden die practisch altijd in verdachte omstandigheden, onder druk en misleiding geschieden. Zij worden trouwens algemeen afgekeurd ».

Het is werkelijk merkwaardig hoe het rechtsgevoel op dit gebied, bijna twee eeuwen na de Franse Revolutie, volkomen onveranderd is gebleven. Dit is een treffend bewijs dat men ten deze met een van de wezenlijke stromingen in het natuurrecht te maken heeft. Het is tijd dat de rechtspraak opnieuw hierbij gaat aansluiten.

ANDRE DUA,

Advocaat bij het Hof van Beroep te Gent.

- (1) Locré, o.c., pp. 113-115; Fenet, o.c., pp. 180-185.
- (2) Locré, o.c., pp. 193-195; Fenet, o.c., pp. 244-248.
- (3) Locré, o.c., pp. 198-200; Fenet, o.c., pp. 254-260.
- (4) Locré, o.c., pp. 222-231; Fenet, o.c., pp. 299-319.
- (5) Locré, o.c., pp. 236-237; Fenet, o.c., pp. 328-331.

- (6) Locré, o.c., pp. 309-338; Fenet, o.c., pp. 508-574.
- (7) Locré, o.c., pp. 343-364; Fenet, o.c., pp. 575-627.
- (8) Locré, o.c., p. 195; Fenet, o.c., p. 248.
- (9) Locré, o.c., p. 195; Fenet, o.c., p. 248.
- (10) Locré, o.c., p. 223; Fenet, o.c., p. 300.
- (11) Locré, o.c., p. 317; Fenet, o.c., p. 526.
- (12) Locré, o.c., p. 321; Fenet, o.c., p. 536.
- (13) Locré, o.c., p. 223; Fenet, o.c., p. 300.
- (14) Locré, o.c., p. 321; Fenet, o.c., p. 535-536.
- (15) Locré, o.c., p. 321-322; Fenet, o.c., p. 536.
- (16) Locré, o.c., p. 347; Fenet, o.c., p. 585.
- (17) Locré, o.c., pp. 226-227; Fenet, o.c., p. 309.
- (18) Locré, o.c., p. 227; Fenet, o.c., p. 310.
- (19) Locré, o.c., p. 224; Fenet, o.c., p. 303.
- (20) Locré, o.c., p. 225; Fenet, o.c., p. 305.
- (21) Locré, o.c., p. 200; Fenet, o.c., p. 259.
- (22) Locré, o.c., p. 227; Fenet, o.c., p. 311.
- (23) Locré, o.c., p. 237; Fenet, o.c., p. 331.
- (24) Locré, o.c., p. 200; Fenet, o.c., p. 259.
- (25) Locré, o.c., p. 227; Fenet, o.c., p. 310.
- (26) Locré, o.c., p. 237; Fenet, o.c., p. 330.
- (27) Locré, o.c., p. 322; Fenet, o.c., p. 537.
- (28) Locré, o.c., p. 347; Fenet, o.c., p. 585.
- (29) Locré, o.c., p. 347; Fenet, o.c., p. 585-586.
- (30) Locré, o.c., p. 229; Fenet, o.c., p. 315-316.
- (31) Locré, o.c., p. 230; Fenet, o.c., p. 317.
- (32) Locré, o.c., p. 195; Fenet, o.c., p. 248.
- (33) Locré, o.c., p. 195; Fenet, o.c., p. 248.
- (34) Locré, o.c., p. 317; Fenet, o.c., p. 526.
- (35) Locré, o.c., p. 321; Fenet, o.c., p. 536.
- (36) Locré, o.c., p. 223; Fenet, o.c., p. 300.
- (37) Locré, o.c., p. 321; Fenet, o.c., p. 536.
- (38) Locré, o.c., p. 347; Fenet, o.c., p. 585.
- (39) Locré, o.c., p. 226; Fenet, o.c., p. 309.
- (40) Locré, o.c., p. 224; Fenet, o.c., p. 303.
- (41) Locré, o.c., p. 227; Fenet, o.c., p. 311.
- (42) Locré, o.c., p. 237; Fenet, o.c., p. 331.
- (43) Locré, o.c., p. 321; Fenet, o.c., p. 535.
- (44) Locré, o.c., p. 321; Fenet, o.c., p. 535.
- (45) Locré, o.c., p. 322; Fenet, o.c., p. 536.
- (46) Locré, o.c., p. 225; Fenet, o.c., p. 305.
- (47) Locré, o.c., p. 225; Fenet, o.c., p. 305.
- (48) Locré, o.c., p. 322; Fenet, o.c., p. 536.
- (49) Locré, o.c., p. 223; Fenet, o.c., p. 300.
- (50) Locré, o.c., p. 227; Fenet, o.c., p. 309.
- (51) Locré, o.c., p. 227; Fenet, o.c., p. 311.
- (52) Locré, o.c., p. 317; Fenet, o.c., p. 526.
- (53) Locré, o.c., p. 321; Fenet, o.c., p. 536.
- (54) Locré, o.c., p. 347; Fenet, o.c., p. 585.
- (55) Locré, o.c., p. 230; Fenet, o.c., p. 318.
- (56) De erfrechtelijke reserve, 1960, pp. 40-41.
- (57) o.c., pp. 44-46.

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

2e Kamer. — 9 november 1970.

Wvd. voorzitter: Baron R. Richard (verslaggever).
Raadsheren: MM. J. Perrichon, P. Trousse, A. Ligot
en Ph. Capelle.

Eerste advocaat-generaal: M. P. Mahaux.

Hoger beroep in strafzaken. — Hoger beroep van het openbaar ministerie. — Dagvaarding binnen 40 dagen na de uitspraak. — Op straffe van nietigheid van het hoger beroep. — Verlenging van de termijn bij verlenging van de termijn van dagvaarding wegens afstand. — Verschillende gedaagden met verschillende dagvaardingstermijnen. — Alleen inachtneming van de langste termijn vereist.

In strafzaken moet het exploit tot betekening van het hoger beroep van het openbaar ministerie bij het hof of de rechtbank die van het beroep kennis moet nemen, dagvaarding bevatten binnen 40 dagen te rekenen van de uitspraak van het vonnis (art. 205 Sv.). Die termijn is vastgesteld op grond van de normale dagvaardingstermijn van 10 dagen (art. 184 Sv.). Wanneer deze termijn

van 10 dagen moet verlengd worden wegens de afstand, moet de termijn van 40 dagen in dezelfde mate verlengd worden, zonder echter verder te mogen lopen.

De termijn van 40 dagen, eventueel verlengd op grond van de verlenging van de dagvaardingstermijn, moet worden nageleefd op straffe van nietigheid van het hoger beroep.

Wanneer de hogere beroepen van het openbaar ministerie ingesteld zijn tegen verschillende bij dezelfde of bij samenhangende zaken betrokken personen, tegenover wie de eerste rechter bij eenzelfde vonnis uitspraak heeft gedaan, en wanneer de termijnen bepaald voor de dagvaarding van elk van die personen verschillen, verhindert art. 205 Sv. niet dat het openbaar ministerie al die personen dagvaardt om op dezelfde terechtzitting te verschijnen, welke wordt vastgesteld met inachtneming van de termijn wettelijk vereist voor de dagvaarding van de persoon die voor de langste termijn in aanmerking komt.

Chauderlot e.a. t./ Crijnen.

Gelet op het bestreden vonnis, op 25 maart 1970 gewezen door de Correctionele rechtbank te Luik, rechtdoende in hoger beroep.

Overwegende dat het hoger beroep, ingesteld door één en dezelfde akte, door Chauderlot René, beklagde en burgerlijke partij, Chauderlot Christine en Chauderlot Francine, burgerlijke partijen, tegen het op 22 december 1969 door de Politie rechtbank te Luik gewezen vonnis, voortgezet werd door de procureur des Konings bij de Rechtbank van eerste aanleg te Luik tegen genoemde beklagde, tegen Crijnen Cornelus, medebeklaagde, en tegen de naamloze vennootschap Kerres, voor deze medebeklaagde burgerrechtelijk aansprakelijk ;

Overwegende dat het vonnis die hogere beroepen ontvangt, de strafrechtelijke en burgerrechtelijke beschikkingen van het beroepen vonnis bevestigt en litisconsorten Chauderlot tot de kosten van het hoger beroep, Chauderlot René tot de kosten van de burgerlijke rechtsvorderingen in hoger beroep van Jodogne en van Huberty, en de litisconsorten Chauderlot tot de andere kosten van hoger beroep, dit is de kosten van de vordering ingesteld door hen tegen Crijnen en de naamloze vennootschap Kerres veroordeelt ;

Op de voorziening van Chauderlot René, beklagde :

A. In zover de voorziening gericht is tegen de beslissing op de strafvordering ingesteld door het openbaar ministerie en op de burgerlijke rechtsvorderingen ingesteld door Chauderlot Christine, Chauderlot Francine, Jodogne Roger en Huberty Josiane tegen Crijnen Cornelus, medebeklaagde en tegen de naamloze vennootschap Kerres, voor deze burgerrechtelijk aansprakelijk ;

Overwegende dat eiser niet bevoegd is zich in cassatie te voorzien tegen die beslissingen ; dat de voorziening niet ontvankelijk is ;

B. In zover de voorziening gericht is tegen de beslissing op de strafvordering ingesteld tegen eiser :

Over het eerste middel ambtshalve afgeleid uit de schending van de artikelen 184, 205 van het Wetboek van Strafvordering (artikel 8 van de wet van 1 mei 1849 op de rechtbanken van eenvoudige en van correctionele politie, gewijzigd bij artikel 4 van de wet van 27 februari 1956) en 73 van het Wetboek van burgerlijke rechtsvordering ;

Overwegende dat de procureur des Konings bij de Rechtbank van eerste aanleg te Luik, op 6 januari 1970, aan eiser, woonachtig te Ans, aan verweerder Crijnen Cornelus, medebeklaagde, en de naamloze vennootschap Kerres, verweerder en voor deze burgerlijk aansprakelijk, eerstgenoemde van beiden, hebbende in Nederland zijn verblijfplaats, en laatstgenoemde haar maatschappelijke zetel, alsmede aan de andere betrokken partijen, de hogere beroepen heeft bekendgemaakt die door hem tegen het op 22 december 1969 door de Politie rechtbank te Luik gewezen vonnis werden ingesteld ; dat hij in hetzelfde exploit eiser en de andere partijen op 18 maart 1970 voor de Correctionele rechtbank te Luik heeft gedagvaard om aldaar uitspraak te horen op die beroepen ;

Overwegende dat krachtens artikel 205 van het Wetboek van Strafvordering (artikel 8 van de wet van 1 mei 1849 op de rechtbanken van eenvoudige en correctionele politie, gewijzigd bij artikel 4 van de wet van 27 februari 1956), het exploit tot betekening van het beroep van het openbaar ministerie bij het hof of de rechtbank die van het beroep kennis moet nemen, moet dagvaarding bevatten binnen veertig dagen te rekenen van de uitspraak van het vonnis ;

Overwegende dat die termijn van veertig dagen werd vastgesteld op grond van de normale dagvaardingstermijn van tien dagen die voorgeschreven is bij artikel 184 van het Wetboek van Strafvordering, gewijzigd bij artikel 2 van de wet van 27 februari 1956 ;

Dat hieruit volgt dat, wanneer die termijn van tien dagen moet verlengd worden wegens de afstand, overeenkomstig

artikel 73 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering en eveneens van toepassing in strafzaken overeenkomstig artikel 5 van het koninklijk besluit nr. 301 van 30 maart 1936, tot vervanging van het enige artikel van de wet van 18 juni 1889, de termijn van veertig dagen moet worden verlengd op gelijkmatige wijze, echter zonder meer ;

Overwegende dat de termijn van veertig dagen, wanneer geïntimeerde zijn woon- of verblijfplaats in België heeft, tevens zoals de termijn die verlengd is, op grond van de verlenging van de dagvaardingstermijn, wanneer geïntimeerde noch woon- noch verblijfplaats in België heeft, moeten worden nageleefd op straffe van nietigheid van het hoger beroep ;

Overwegende dat ten deze, daar medebeklaagde Crijnen en de voor deze burgerlijk aansprakelijke vennootschap noch woon- of verblijfplaats noch maatschappelijke zetel in België hebben en trouwens in Nederland verblijven, de dagvaardingstermijn voor hen, krachtens artikel 73 van voornoemd Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, een maand omvat, dit is 20 dagen meer dan de normale termijn bepaald bij artikel 184 van het Wetboek van Strafvordering, dat de bij het Wetboek van Strafvordering vastgestelde termijn slechts met 20 dagen kon worden verlegd, in totaal echter zestig dagen niet kon te boven gaan ;

Overwegende dat, wanneer de hogere beroepen van het openbaar ministerie bij het gerecht dat van het hoger beroep kennis moet nemen, gericht zijn tegen verschillende bij dezelfde of bij samenhangende zaken betrokken personen, tegenover wie de eerste rechter bij éénzelfde vonnis uitspraak heeft gedaan, dat gerecht eraan gehouden is, binnen de perken van de devolutieve kracht van de hogere beroepen, kennis te nemen van de vervolgingen in hun geheel, onder voorbehoud van zijn recht om, zonodig, de splitsing te bevelen ; dat, derhalve, het van belang is, met het oog op een goede rechtsbedeling, dat voornoemd gerecht gelijktijdig kennis zou nemen van al de hogere beroepen van het openbaar ministerie door de hiervan uitgaande dagvaardingen gegeven voor dezelfde terechtzitting ;

Overwegende dat dit belang niet verschillende is in het geval, hetwelk niet geregeld wordt in artikel 205 van het Wetboek van Strafvordering waarin, zoals ten deze, de termijnen bepaald door de dagvaarding van elk van de personen aan wie het openbaar ministerie zijn hoger beroep heeft aangezegd, niet dezelfde zijn ;

Dat derhalve bedoeld artikel niet verhindert dat het openbaar ministerie al die personen dagvaardt om op dezelfde terechtzitting te verschijnen, welke wordt vastgesteld met inachtneming van de termijn wettelijk vereist voor de dagvaarding van de persoon die voor de langste termijn in aanmerking komt ;

Overwegende dat in onderhavig geval die termijn verstreek op vrijdag 20 februari 1970 te middernacht ; dat, derhalve, het vonnis, door het hoger beroep van de procureur des Konings ontvankelijk te verklaren waarbij werd opgeroepen om op 18 maart 1970 voor de rechtbank te verschijnen, het in het middel vermelde artikel 205 van het Wetboek van Strafvordering heeft geschonden ;

Over het tweede middel, ambtshalve afgeleid uit de schending van artikel 3 van de wet van 1 juni 1849 op de herziening van het tarief in strafzaken ;

Overwegende dat het vonnis onder meer eiser veroordeelt tot al de kosten van hoger beroep, deze inbegrepen van het hoger beroep ingesteld door het openbaar ministerie tegen medebeklaagde Crijnen, vervolgd wegens verschillende feiten, en tegen de naamloze vennootschap Kerres, voor deze burgerlijk aansprakelijk ;

Overwegende dat, nu deze beklagde en deze burgerlijk verantwoordelijke partij, eerstgenoemde definitief vrijgesproken werd, laatstgenoemde definitief buiten de zaak gesteld werd, het vonnis eiser niet tot de kosten van hoger

beroep heeft kunnen veroordelen zonder de in het middel vermelde beschikking te schenden ;

Overwegende voor het overige, met betrekking tot de beslissing op de strafvordering tegen eiser, dat de substantiële of op straffe van nietigheid voorgeschreven rechtsvormen werden nageleefd en dat de beslissing geen onwetelijkheid bevat waarop kan worden gewezen op de voorziening van laatstgenoemde ;

Overwegende dat de kosten van de strafvordering ten laste van de Staat dienen te blijven ;

C. In zover de voorziening gericht is tegen de beslissingen op de burgerlijke rechtsvorderingen :

1. Ingesteld tegen eiser door Jodogne Roger en door de naamloze vennootschap Kerres :

Overwegende dat eiser geen middel aanvoert ;

2. Ingesteld tegen eiser door Huberty Josiane :

Overwegende dat het vonnis aan deze verweerster een provisionele vergoeding toekent en verder een deskundigenonderzoek beveelt ;

Overwegende dat deze beslissing geen eindvonnis is in de zin van artikel 416 van het Wetboek van Strafvordering en over geen bevoegdheidsgeschil recht doet ; dat de voorziening niet ontvankelijk is ;

II. Op de voorziening van Chauderlot René, Chauderlot Christiane en Chauderlot Francie, burgerlijke partijen :

Overwegende dat, in zover de voorziening gericht is tegen het openbaar ministerie, eiseressen die werden veroordeeld tot de kosten van hoger beroep gezamenlijk met eiser Chauderlot René, burgerlijke partij, geen middel aanvoeren ;

Overwegende evenwel dat de vernietiging op voorziening van eiser, beklagde, van de beslissing die uitspraak doet op het hoger beroep van het openbaar ministerie, de vernietiging meebrengt van de beslissing waarbij samen met eiser tevens Chauderlot Christiane en Chauderlot Francine tot de kosten van hoger beroep werden veroordeeld, welke beslissing door dezelfde nietigheid is aangetast als die welke de vernietiging op de voorziening van eiser verantwoordt ;

Overwegende, voor het overige, dat uit de processtukken waarop het Hof vermag acht te slaan, niet blijkt dat de voorzieningen werden betekend aan de partijen waartegen zij zijn gericht ;

Om die redenen,

Vernietigt het bestreden vonnis, in zover het, uitspraak doende op het hoger beroep van het openbaar ministerie, het hoger beroep gericht tegen Chauderlot René ontvankelijk verklaart, en veroordeelt litisconsorten Chauderlot in de kosten van hoger beroep ;

Wijst de voorziening af voor wat het overige betreft ;

Beveelt dat van dit arrest melding zal worden gemaakt op de kant van de vernietigde beslissing ;

Laat de helft van de kosten ten laste van de Staat en en veroordeelt eisers in de overige kosten ;

Zegt dat er geen reden is tot verwijzing.

NOOT. — Zie Cass., 10 september 1958, R.W. 1959-60, 242 ; Cass., 26 oktober 1966, Arr. Cass., 1967, 262 en Pas., 1967, I, 258 met de voetnoten.

HOF VAN CASSATIE

1e Kamer. — 15 oktober 1971.

Wvd. voorzitter : M. A. de Vresse.

Raadsheren : Ridder G. de Schaetzen (verslaggever),

MM. J. Gerniers, A. Meeûs en J. Sury.

Advocaat-generaal : M. L. Depelchin.

Advocaat : Mr. Fally.

Verzekeringen. — Verjaring. — Conventionele verjaring van één jaar. — Uitleg. — Schorsing.

In een verzekeringscontract is bedongen dat « elke aanvraag tot vergoeding die, niet door de maatschappij aangenomen zijnde, niet voor de bevoegde rechtbank is gebracht, verjaart na een verlopen jaar vanaf de dag van het ongeval ».

Dat beding impliceert niet dat de erin bepaalde verjaringstermijn voor geen schorsing vatbaar is.

De rechter geeft van het beding geen met de bewoordingen ervan onverenigbare uitleg door te beslissen dat de overeengekomen verjaringstermijn geschorst is « vanaf de datum waarop de aanspraak tot vergoeding aan de maatschappij genotificeerd wordt tot de datum waarop de verzekeraar laat weten dat de dekking geweigerd wordt ».

N.V. Le Recours Belge t./ Van Wijsberghe.

Gelet op het bestreden arrest, op 16 juni 1970 door het Hof van beroep te Gent gewezen ;

Over het middel afgeleid uit de schending van de artikelen 1134, 1135, 1319, inzonderheid lid 1, 1320, 1322 van het Burgerlijk Wetboek, en 1 van de wet van 11 juni 1874 op de verzekeringen ;

doordat Remi Dewulf, de echtgenoot van verweerster, die te haren behoefte met eiseres een polis voor de verkeersverzekering had gesloten, om het leven gekomen zijnde in een verkeersongeval op 19 oktober 1966, en verweerster door een brief van 24 oktober 1966 de door de verzekering bepaalde vergoeding gevraagd hebbende aan eiseres, die door een brief van 28 februari 1967 de uitbetaling daarvan weigerde, het arrest beslist dat de vordering van verweerster tot betaling van vorenbedoelde vergoeding, op 20 februari 1968 ingesteld, niet vervallen is door de conventionele verjaring van één jaar, bepaald in artikel 27 van de algemene voorwaarden van de polis, om de reden dat « ...een conventionele verjaringverkortung limitatief moet geïnterpreteerd worden en terecht wordt aangezien als geschorst vanaf de datum waarop de aanspraak op vergoeding aan de maatschappij genotificeerd wordt tot de datum waarop de verzekeraar laat weten dat de dekking geweigerd wordt... ».

terwijl, naar luid van voormeld artikel 27, « elke aanvraag tot vergoeding die, niet door de maatschappij aangenomen zijnde, niet voor de bevoegde rechtbank is gebracht, verjaart na een verlopen jaar vanaf de dag van het ongeval », en de polis aldus de verjaringstermijn bepaalt op één jaar, zelfs in geval van afwijzing door de verzekeraar van de aanvraag tot vergoeding, en derhalve deze aanvraag de conventionele verjaring niet schorst, waaruit volgt dat het arrest de bewijskracht miskent van de vermeldingen van voormelde clause (schending van de artikelen 1319, inzonderheid lid 1, 1320 en 1322 van het Burgerlijk Wetboek) en, in elk geval, de gevolgen miskent welke daaraan zijn verbonden (schending van de artikelen 1134 en 1135 van het Burgerlijk Wetboek en 1 van de wet van 11 juni 1874) :

Overwegende dat het in het middel overgenomen beding van de verzekeringspolis niet impliceert dat de erin be-

VLAAMSE JURISTEN,

ABONNEERT U OP

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

paalde verjaringstermijn voor geen schorsing vatbaar is ;

Dat het arrest van voormeld beding geen met zijn bevoordingen onverenigbare uitleg geeft door te beslissen dat de overeengekomen verjaringstermijn geschorst is « vanaf de datum waarop de aanspraak op vergoeding aan de maatschappij genotificeerd wordt tot de datum waarop de verzekeraar laat weten dat de dekking geweigerd wordt » ;

Overwegende, voor het overige, dat het arrest aan de overeenkomst de uitwerking toekent die zij, in de uitlegging die het ervan geeft, wettelijk tussen partijen heeft ;

Dat het middel niet kan aangenomen worden ;

Om idie redenen,

Verwerpt de voorziening ;

Veroordeelt elseres in de kosten.

NOOT. — Zie Hof Gent, 16 oktober 1969, R.W. 1969-70, 628. — Vergelijk, met betrekking tot de duur van de nieuwe termijn na stuiting : Cass, 25 januari 1968, R.W. 1967-68, 1494.

HOF VAN CASSATIE

2e Kamer. — 5 oktober 1971.

Voorzitter : M. C. Louveaux.

Raadsheren : MM. G. Halleman, M. Naulaerts (verslaggever), M. Châtel, R. Janssens.

Advocaat-generaal : M. L. Depelchin.

Advocaat : Mr. W. Truyens.

Zedelijke bescherming van de jeugd. — Gemeentereglement. — Openbare rust.

1. Zo de wet van 15 juli 1960 de aanwezigheid van minderjarigen in zekere lokalen verbiedt of aan bepaalde voorwaarden onderwerpt, en, in geval van overtreding, strafmaatregelen voorschrijft, volgt hieruit geenszins dat aan de gemeenten de bevoegdheid wordt ontnomen om, met het doel de openbare rust te verzekeren, de aanwezigheid van minderjarigen in drankhuizen in het algemeen aan bepaalde voorwaarden te onderwerpen.
2. Een gemeentereglement, waarbij de gemeenteraad, handelend binnen de perken van zijn bevoegdheid om de openbare rust te verzekeren, de aanwezigheid van kinderen van minder dan zestien jaar oud in drankhuizen slechts toelaat mits zij vergezeld zijn van de personen die op hen de ouderlijke macht uitoefenen, maakt geen inbreuk op het recht van vergadering van de minderjarigen en houdt geen beperking van ouderlijke macht in.

Barbier t./ O.M.

Gelet op het bestreden vonnis, op 14 juni 1971 in hoger beroep gewezen door de Correctionele rechtbank te Den dermonde ;

Over het eerste middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 19, 97, 107 van de Grondwet, 78 van de Gemeentewet, 3 van titel XI van het decreet van 16-24 augustus 1790 en 1 van de wet van 21 augustus 1948 ;

doordat het bestreden vonnis een gemeentereglement van de stad Sint-Niklaas van 18 mei 1956, houdende bepalingen in verband met de voorwaarden om te werk te worden gesteld in hotels, dans-, spijs- of drankhuizen enerzijds en met de aanwezigheid van minderjarigen in drankhuizen anderzijds, heeft toegepast ;

terwijl, eerste onderdeel, bedoeld reglement impliciet is afgeschaft doordat de wetgever die materie heeft geregeld, wat de tewerkstelling aangaat, in de gecoördineerde wetten van 3 april 1953, gewijzigd door de wet van 6 juli 1967, en wat de aanwezigheid van jongeren betreft, in de wet van 15 juli 1960 ;

tweede onderdeel, bedoeld reglement niet mocht worden toegepast doordat de gemeenteraad, die slechts bevoegd is om reglementen uit te vaardigen in aangelegenheden die door de wet aan zijn waakzaamheid zijn toevertrouwd, namelijk de openbare orde, rust en zedelijkheid, een reglementering heeft uitgevaardigd die door de wetgever in de wet van 15 juli 1960 « zedelijke bescherming van de jeugd » wordt genoemd en die niet tot de bevoegdheid van de gemeenteraad behoort, omdat maatregelen, die een bepaalde groep willen beschermen tegen openbare onrust, wanorde en onzedelijkheid, impliceren dat zij de handhaving van de openbare rust, orde en zedelijkheid niet tot voorwerp hebben ;

derde onderdeel, bedoeld reglement niet mocht worden toegepast doordat de ene wet door de andere moet worden geïnterpreteerd en derhalve de gemeenteraden, op grond van hun bevoegdheid inzake openbare rust, orde en zedelijkheid, geen reglementen kunnen uitvaardigen, die op blijvende wijze strijdig zouden zijn met de individuele vrijheid en met de vrijheid van vergadering van bepaalde groepen, wat ten deze het geval is, nu door bedoeld reglement de jeugd op blijvende wijze wordt verhinderd te vergaderen elders dan op straat en de ouderlijke macht wordt beperkt anders dan door de wet in de beoordeling van wat al dan niet aan het kind kan worden toegelaten ;

Wat het eerste onderdeel betreft :

Overwegende dat, zo de wet van 5 juli 1960 de aanwezigheid van minderjarigen in zekere lokalen verbiedt of aan bepaalde voorwaarden onderwerpt en, in geval van overtreding, strafmaatregelen voorschrijft, hieruit geenszins volgt dat aan de gemeenten de bevoegdheid wordt ontnomen om, met het doel de openbare rust te verzekeren, de aanwezigheid van minderjarigen in drankhuizen in het algemeen aan bepaalde voorwaarden te onderwerpen ;

Overwegende dat de gecoördineerde wetten van 3 april 1953 vreemd zijn aan de telastelegging ;

Wat het tweede onderdeel betreft :

Overwegende dat uit de inleiding van het gemeentereglement van 18 mei 1956 : « dat onervarenheid en onbezonnenheid eigen zijn aan de jeugd, op genoemde ouderdom, waardoor het komt dat, mede onder invloed van drank of uitdaging, de kinderen zich tot daden laten overhalen die de openbare rust kunnen bedreigen », duidelijk blijkt dat de gemeenteraad niet de rust van een bepaalde groep van personen, maar wel de openbare rust in 't algemeen heeft willen verzekeren ;

Wat het derde onderdeel betreft :

Overwegende dat het gemeentereglement, waarbij de gemeenteraad, handelend binnen de perken van zijn bevoegdheid om de openbare rust te verzekeren, de aanwezigheid van kinderen van minder dan zestien jaar oud in drankhuizen slechts toelaat mits zij vergezeld zijn van de personen die op hen de ouderlijke macht uitoefenen, geen inbreuk maakt op het recht van vergadering van de minderjarigen noch een beperking van ouderlijke macht inhoudt ;

Dat het middel niet kan aangenomen worden ;

Over het tweede middel, afgeleid uit de schending van artikel 97 van de Grondwet ;

doordat in het bestreden vonnis, zonder enige motivering, wordt vastgesteld dat het reglement van de stad Sint-Niklaas van 18 mei 1956 het door artikel 1 van de wet van 21 augustus 1948 vooropgesteld doel heeft, met name de

verzekering van de openbare zedelijkheid en rust;

terwijl eiser, bij conclusie had aangevoerd dat juist door er enkel op gericht te zijn een deel van de bevolking, met name de jeugd, tegen openbare onzedelijkheid te beschermen, het reglement niet tot doel heeft de openbare zedelijkheid te beschermen, daaronder verstaan zijnde het verzekeren van een zedig midden voor iedereen in iedere openbare plaats;

Overwegende dat het bestreden vonnis, na de wettelijkheid van het gemeentereglement te hebben gerechtvaardigd, op grond van de bevoegdheid van de gemeenteraad om verordeningen uit te vaardigen met het doel de openbare rust te verzekeren, geen nader antwoord diende te verstrekken op de conclusie van eiser volgens welke bedoeld reglement niet tot doel had de openbare zedelijkheid te verzekeren;

Dat het middel naar recht faalt;

En overwegende dat de substantiële of op straffe van nietigheid voorgeschreven rechtsvormen werden nageleefd en dat de beslissing overeenkomstig de wet is;

Om die redenen,

Verwerpt de voorziening;

Veroordeelt eiser in de kosten.

HOF VAN CASSATIE

1e Kamer. — 7 oktober 1971.

Afdelingsvoorzitter: M.J. Valentin.

Raadsheren: M.M. L. de Waersegger, J. Busin (verslaggever), Ridder G. de Schaetzen en A. Ligot.

Advocaat-generaal: M. V. Detournay.

Handelshuur. — 1) Verbouwing zonder verlof. — Els tot herstelling in vroegere staat. — 2) Vergoeding wegens uitzetting. — Art. 16 IV Handelshuurwet. — Onderverhuring. — Verlies van de handelszaak. — Gevallen.

1. Naar luid van art. 9, lid 2 van de handelshuurwet kan de verhuurder eisen dat de lokalen in hun vroegere staat worden hersteld wanneer de huurder de verbouwingen zonder verlof heeft ondernomen.

2. Door aan de huurder, die een handelspand geheel of gedeeltelijk heeft onderverhuurd, het recht toe te kennen de vergoeding wegens uitzetting als bepaald bij art. 16, IV handelshuurwet te eisen, zelfs wanneer die huurder in hetzelfde pand geen handelszaak exploiteert, heeft art. 1 van de wet van 29 juni 1955 enkel de belangen op het oog gehad van de huurder die eigenaar is van de handelszaak.

Ingeval de niet-hernieuwing van de huur niet het verlies van de handelszaak ten gevolge heeft, heeft de vergoeding wegens uitzetting geen reden van bestaan.

Waar de wet voorziet in de verdeling van de vergoeding tussen de hoofdhuurder en de onderhuurder, geschiedt dit met name voor het geval dat de volledige onderverhuring plaats heeft met de verhuring van de handelszaak en dat de onderhuurder de waarde ervan met ten minste 15% heeft vermeerderd of nog in het geval van gedeeltelijke onderverhuring, wanneer de hoofdhuurder en de onderhuurder in het pand ieder een afzonderlijke handel drijven of in het geval zij mede-eigenaar zijn van de handelszaak.

Wanneer de handelszaak uitsluitend aan de onderhuurder toebehoort, heeft hij alleen, door verplichte bemiddeling van de hoofdhuurder, recht op een vergoeding wegens uitzetting, op voorwaarde echter dat hem, door

de weigering tot hernieuwing van de huur, het bezit van zijn handelszaak wordt ontnomen.

Masereel e.a. t/ Mariette e.a.

Gelet op het bestreden vonnis, op 2 maart 1970 in hoger beroep gewezen door de Rechtbank van eerste aanleg te Luik;

Overwegende dat de voorzieningen ingeschreven op de algemene rol onder de nummers 4636 en 4726 tegen hetzelfde vonnis gericht zijn; dat ze samengevoegd dienen te worden;

Overwegende dat het vonnis vaststelt dat de consorten Masereel-Beckers eigenaar zijn van een handelspand; dat de naamloze vennootschap «Lineca», die hoofdhuurster is geworden van dit pand, het heeft onderverhuurd aan de naamloze vennootschap «Brasserie Nectar», die het zelf heeft onderverhuurd aan de echtgenoten Mariette - Hermans; dat deze laatsten de enige eigenaars zijn van de handelszaak die zij in dit pand exploiteren; dat de onderhuurders en de hoofdhuurster ieder de hernieuwing van de huur hebben gevraagd en de echtgenoten Mariette - Hermans en de naamloze vennootschap «Brasserie Nectar» hun aanvraag ter kennis van de consorten Masereel - Beckers hebben gebracht; dat deze laatsten elke hernieuwing weigeren;

I. Wat de voorziening van de consorten Masereel-Beckers betreft:

Over het eerste middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 97 van de Grondwet en 16, I, 6°, van de wet van 30 april 1951 op de handelshuurovereenkomsten, doordat het bestreden vonnis ontvankelijk en gegrond verklaart de rechtsvordering tot betaling van een vergoeding wegens uitzetting die de naamloze vennootschap «Lineca» tegen de consorten Masereel - Beckers had ingesteld, en de rechtsvordering van de echtgenoten Mariette - Hermans ontvankelijk verklaart in zover ze ertoe strekte de aan de naamloze vennootschap «Lineca» toekomende vergoeding geheel of gedeeltelijk te bekomen, dientengevolge, de eisers veroordeelt om hoofdelijk aan de naamloze vennootschap «Lineca» het bedrag van 29.872 frank met de gedeeltelijke intresten en aan de echtgenoten Mariette - Hermans het bedrag van 179.228 frank met de gerechtelijke intresten te betalen, en zegt dat deze laatsten gerechtigd zijn om in het gehuurde goed te blijven zonder enige huur te moeten betalen en zulks tot de volledige betaling van de veroordelingen die in hun voordeel ten laste van de eisers werden uitgesproken, zonder te antwoorden op het middel in het verzoekschrift van hoger beroep en in de conclusies van hoger beroep van de eisers overgenomen en afgeleid uit de «niet-ontvankelijkheid van de aanvraag tot hernieuwing op grond van artikel 16, I, 6°, wegens de afwezigheid van een wettig belang bij de huurder», en uit de ongegrondheid van de «vordering tot betaling van een vergoeding wegens uitzetting ten gevolge van het ontbreken van een wettig belang»:

Overwegende dat de eisers, die hun middel steunden op de bepalingen van artikel 16, I, 6°, van de wet op de handelshuurovereenkomsten, de ontvankelijkheid van de aanvraag tot hernieuwing van de huur betwisten wegens de afwezigheid van een wettig belang bij de huurder, daar de echtgenoten Mariette - Hermans in de onmiddellijke buurt van het verhuurde goed een lokaal bezaten waarheen zij hun handel konden overbrengen; dat zijn diensgevolge vroegen te zeggen dat de vennootschap «Lineca» geen aanspraak kon maken op enige hernieuwing wanneer de eigenaars van de handelszaak, de echtgenoten Mariette - Hermans, niet ontvankelijk waren om de hernieuwing van de huur te vragen;

Overwegende dat het vonnis, na erop gewezen te hebben dat de consorten Masereel - Beckers enkel « argumenten » van niet-ontvankelijkheid of nietigheid aanvoerden tegen de aanvragen van de vennootschap « Brasserie Nectar » en van de echtgenoten Mariette-Hermans, welke laatsten derden waren ten aanzien van de consorten Masereel - Beckers die zij hun aanvraag ter kennis hebben gebracht tot bewaring van recht, beslist dat daar de hoofdhuurster, de vennootschap « Lineca », geen weigering heeft opgelopen om redenen die haar alleen betreffen, het van geen belang is en niet terzake dient de aanvragen van de vennootschap « Nectar » en van de echtgenoten Mariette - Hermans verder te onderzoeken, daar de hoofdhuurster noodzakelijk tussen hen en de consorten Masereel - Beckers blijft bestaan en zich ertussen plaatst; dat het voor het overige vaststelt dat de aanvraag tot hernieuwing van de vennootschap « Lineca » regelmatig is naar de vorm;

Overwegende dat deze gronden, welke ook hun waarde zij, passend antwoorden op de exceptie van ontvankelijkheid van de eisers;

Dat het middel feitelijke grondslag mist;

Over het tweede middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 97 van de Grondwet en 9 van de wet van 30 april 1951 op de handelshuurovereenkomsten,

doordat het bestreden vonnis de aanspraak van de eisers om het goed in zijn oorspronkelijke staat te doen herstellen verwerpt, om de redenen van de eerste rechter, dat wil zeggen dat deze herstelling erin zou bestaan de dancing te doen verdwijnen om er opnieuw een bergkamer van te maken, dat er geen overeenkomst bestaat die de eisers zulks toestaat (artikel 6 van de huurovereenkomst en 9 van de wet) en dat dit artikel 6 is van de door een zekere Graillet aan de vennootschap « Lineca » toegestane huur, en om eigen redenen die hieruit zijn afgeleid dat het goed « toen het aan de naamloze vennootschap « Lineca » werd verhuurd zo oud was en in zulk een erbarmelijke staat verkeerde dat de verhuurders werkelijk geen groot risico liepen dat hun goed enige schade zou lijden (cf. vonnis van deze rechtbank van 25 februari 1969 in zake Masereel - Beckers tegen Graillet-Bonaventure) », en tevens vaststelt dat de verbouwingen werden uitgevoerd « buiten weten van de oorspronkelijke verhuurders en zonder dat de procedure van artikel 7 van de wet van 30 april 1951 werd in acht genomen », en tevens, diensgevolge, beslist « dat de verhuurders gerechtigd zijn te beschouwen dat genoemde werken onregelmatig werden uitgevoerd en dat zij deze mogen behouden zonder enige vergoeding te moeten betalen (artikel 9 van de wet) ».

terwijl, eerste onderdeel, artikel 9 bepaalt dat wanneer de verbouwingen door de huurder werden ondernomen zonder verlof, de verhuurder de keuze heeft te eisen dat de lokalen in hun vroegere toestand worden hersteld of de verbouwingen werken te behouden zonder vergoeding (schending van artikel 9);

tweede onderdeel, de gronden van het vonnis althans tegenstrijdig of dubbelzinnig zijn en het voor het Hof onmogelijk maken zijn controle uit te oefenen (schending van artikel 97 van de Grondwet) :

Overwegende dat het vonnis, dat vaststelt dat de verbouwingen zonder verlof en buiten weten van de oorspronkelijke verhuurders werden ondernomen en zonder dat de procedure van artikel 7 van de wet van 30 april 1951 in acht werd genomen, echter aan de consorten Masereel - Beckers hun vordering tot herstel van het goed in zijn oorspronkelijke staat ontzegt;

Overwegende dat naar luid van artikel 9, lid 2, van voormelde wet de verhuurder kan eisen dat de lokalen in hun vroegere staat worden hersteld wanneer de huur-

der de verbouwingen zonder verlof heeft ondernomen; Dat het middel gegrond is;

II. Wat de voorziening van de eisers Hoge en Hermans betreft :

Over het eerste en het tweede middel samen, het eerste, afgeleid uit de schending van de artikelen 1 (aldus gewijzigd bij artikel 1, 1°, van de wet van 29 juni 1955 en voor zoveel als nodig schending van genoemd artikel 1, 1°), 16, inzonderheid 16, I, 6°, en 16, IV, 25, lid 9 (aldus gewijzigd bij artikel 1, 6°, van de wet van 29 juni 1955 en voor zoveel nodig schending van genoemd artikel 1, 6°), 25, laatste lid van de wet van 30 april 1951, die afdeling 2 bis van hoofdstuk 2 van titel 8 van boek 3 van het Burgerlijk Wetboek vormt, 1165 van het Burgerlijk Wetboek en 97 van de Grondwet,

doordat om te beslissen dat het bedrag van de door de verweerders sub 3 tot 7 verschuldigde vergoeding wegens uitzetting enkel gelijk moet zijn aan het commercieel nadeel dat de hoofdhuurder, verweerder sub 2, heeft geleden en niet aan het nadeel ten gevolge van het verlies van de handelszaak van de eisers, het bestreden vonnis hierop steunt dat « het beginsel van gemeen recht wel degelijk blijft dat de onderhuurder een derde is ten aanzien van de hoofdverhuurder; dat onderverhuur uit zichzelf geen enkele rechtsband kan doen ontstaan tussen de onderhuurder en de oorspronkelijke verhuurder; dat men in het algemeen een rechtsregel niet kan steunen op de uitgebreide uitlegging van een exceptie; dat het aldus verkeerd is te betogen dat de onderhuurder, eigenaar van de handelszaak, aan artikel 11, paragraaf II, van de wet het recht ontleent om aanspraak te maken op de vergoeding wegens uitzetting met uitsluiting van de hoofdhuurder; dat deze stelling, benevens de rechtsdwaling die erin voorkomt, indruist tegen de tekst zelf waarop ze wil steunen, want de tekst van artikel 11, II, heeft zowel betrekking op de onderhuurder, eigenaar van de handelszaak, als op de onderhuurder, eenvoudige huurder van genoemde handelszaak; dat als men deze stelling zou volgen dit ertoe zou leiden dat de onderhuurder, eenvoudig exploitant, niet schadeloos wordt gesteld, dat wil zeggen dat men weer zou vervallen in de ongerijmdheid en onbillijkheid welke de wet van 29 juni 1955 inzonderheid heeft willen verhelpen; dat uit de toepassing van voormelde regel eveneens dient te worden afgeleid dat in geval van een mogelijke verdeling van de vergoeding wegens uitzetting tussen hoofdhuurder en onderhuurder, de vergoeding welke de verhuurder moet betalen steeds de vergoeding zal zijn die hij aan de hoofdhuurder moet betalen, daar het bestaan van een of meer onderhuurders op generlei wijze invloed kan hebben op de rechtsbetrekkingen, verhuurder - hoofdhuurder, die alleen in aanmerking moeten worden genomen; dat om de redenen die de rechtbank in soortgelijke zaken uitvoerig heeft ontwikkeld (cf. met name de vonnissen van 8 mei 1969 in zake Brouwerij Haecht tegen Defalle en Gérard en dezelfde tegen Hallut, Danry en Mouha) de rechtspraak van de rechtbank beschouwt dat door de wet van 30 april 1951, gewijzigd bij de wet van 29 juli 1955, de bescherming van de eigenaar of van de huurder van de handelszaak soms vervangen wordt door of zich vereenzelvigt met de bescherming van de titularis van de handelsovereenkomst; dat de wetgever door aan de hoofdhuurder, die geen eigenaar is van de handelszaak, het recht op hernieuwing van zijn huur toe te kennen, hem noodzakelijk het voor de bescherming van dit recht onontbeerlijk toevoegsel heeft gegeven, namelijk het recht op de vergoeding wegens uitzetting (Parl. St. Verslag van de Commissie voor Justitie, Senaat, zitting 1953-54, nr. 240, p. 2) ; dat deze vergoeding tegelijkertijd blijkt te zijn

een sanctie tegen de verhuurder die de hernieuwing van de huur weigert buiten de uitdrukkelijk bij de wet bepaalde gevallen, alsmede een vergoeding voor het verlies van de handelszaak ».

terwijl, eerste onderdeel, het vonnis aldus beslist dat, ingeval de hoofdhuurder geen eigenaar is van de handelszaak, de vergoeding wegens uitzetting de bescherming van het recht op de huur tot grondslag heeft; de wetgever echter, door de uitvaardiging van artikel 16, IV, vervat in de wet van 30 april 1951, alleen tot doel heeft gehad de handelszaak te beschermen, zodat het bestreden vonnis door aan de vergoeding wegens uitzetting een andere grondslag te geven, ingeval de hoofdhuurder geen eigenaar is van de handelszaak, de in het middel aangeduide wettelijke bepalingen heeft geschonden en inzonderheid de artikelen 1 (aldus gewijzigd bij artikel 1, 1°, van de wet van 29 juni 1955), 16, inzonderheid I, 6°, en IV, 25 (aldus gewijzigd bij artikel 1, 5°, van de wet van 29 juni 1955) en 25, laatste lid, en althans de wijze waarop het bedrag van de vergoeding wegens uitzetting heeft berekend niet wettelijk heeft verantwoord en aldus artikel 97 van de Grondwet heeft geschonden;

tweede onderdeel, het vonnis, door te zeggen dat de onderverhuring geen nadeel kan toebrengen aan de hoofdhuurder, een verkeerde toepassing maakt van artikel 1165 van het Burgerlijk Wetboek; de overeenkomsten immers aan derden nadeel kunnen toebrengen zo een bijzondere bepaling hun dit gevolg toekent; aldus, krachtens de in het middel aangeduide bepalingen van de wet van 30 april 1951, de onderhuurder aan zijn hoedanigheid van onderhuurder — en dus aan het contract van onderverhuring — gevoegd bij de hoedanigheid van eigenaar van de handelszaak, een recht op vergoeding wegens uitzetting ontleent die het verlies van de handelszaak moet vergoeden waarvan hij de eigenaar is, zodat, door te steunen op het beginsel van het betrekkelijk gevolg van de overeenkomsten om dit recht aan de onderhuurder te ontzeggen, het vonnis de in het middel aangeduide wettelijke bepalingen en inzonderheid artikel 1165 van het Burgerlijk Wetboek en de in het middel aangeduide bepalingen van de wet van 30 april 1951 heeft geschonden;

het tweede, afgeleid uit de schending van de artikelen 1 (gewijzigd bij artikel 1, 1°, van de wet van 29 juni 1955 en voor zoveel als nodig schending van genoemd artikel), 16, inzonderheid IV, 25, lid 9 (aldus gewijzigd bij artikel 1, 6°, van de wet van 29 juni 1955 en voor zoveel als nodig schending van genoemd artikel 1, 6°), 25, laatste lid, van de wet van 30 april 1951 die afdeling 2bis van hoofdstuk 2 van titel 8 van boek 3 van het Burgerlijk Wetboek vormt en 97 van de Grondwet,

doordat, om te beslissen dat de vergoeding wegens uitzetting tussen de verweersters sub 2 en de eisers moest worden verdeeld, het bestreden vonnis hierop steunt dat « onder het stelsel van de wet van 30 april 1951 alleen de hoofdhuurder die door de verhuurder uit het gehuurde goed was gezet om redenen die aanleiding geven tot betaling van een vergoeding wegens uitzetting, deze vergoeding ontving, dat de wetgever van 1955, om billijkheidsredenen, aan de rechter de bevoegdheid heeft gegeven de vergoeding tussen de hoofdhuurder en de onderhuurder te verdelen; dat welke ook, in feite, de banden tussen de naamloze vennootschap « Lineca » en de naamloze vennootschap « Brasserie Nectar » zijn, het vaststaat dat het in rechte gaat om twee afzonderlijke rechtspersonen, dat de naamloze vennootschap « Lineca », die haar activiteit beperkt tot het beheer van onroerende goederen, het eventuele nadeel van haar onderhuurster, de naamloze vennootschap « Brasserie Nectar »; niet in haar voordeel kan doen gelden; dat aldus de forfaitaire vergoeding van 3 jaar huur, zijnde als niet betwist bedrag 209.100 frank, het

nadeel van de naamloze vennootschap « Lineca » voldoende zal vergoeden; dat de echtgenoten Mariette-Hermans (thans eisers) het bewijs leveren van een gemiddelde jaarlijkse bedrijfswinst van ongeveer 450.000 frank; dat met toepassing op dit bedrag van een beoordelingsnorm die door de rechtspraak wordt aangenomen, namelijk 3 maal de jaarlijkse nettowinst, het volledige nadeel van de echtgenoten Mariette-Hermans op 1.350.000 frank geschat kan worden, dat billijkheidshalve de vergoeding wegens uitzetting dus moet worden verdeeld door 29.879 frank aan de naamloze vennootschap « Lineca » (thans verweerster sub 2) en 179.228 frank aan de echtgenoten Mariette-Hermans (thans eisers) toe te kennen; dat het vonnis beslist gebruik te willen maken van het recht dat het krachtens artikel 25, lid 9, bezit en de vergoeding wegens uitzetting naar billijkheid tussen verweerster sub 2 en de eisers verdeelt,

terwijl de enige grondslag van de vergoeding wegens uitzetting te vinden is in de wil van de wetgever de handelszaak te beschermen; de vergoeding wegens uitzetting dus aan de eigenaar van de handelszaak moet worden toegekend; de verdeling van deze vergoeding tussen de hoofdhuurder en de onderhuurder, zoals bepaald bij het in het middel aangeduid artikel 25, lid 9, slechts kan geschieden in geval van medeëigendom van de handelszaak tussen de hoofdhuurder en de onderhuurder; daarentegen wanneer de onderhuurder alleen eigenaar is van de handelszaak, hem de volledige vergoeding moet worden toegekend, zodat door de vergoeding wegens uitzetting tussen verweerster sub 2 en de eisers te verdelen, na echter te hebben vastgesteld dat deze laatsten alleen eigenaar waren van de handelszaak, het bestreden vonnis de in het middel aangeduide bepalingen heeft geschonden, inzonderheid die van de wet van 30 april 1951, en althans zijn beslissing tot verdeling van de vergoeding niet wettelijk met redenen heeft omkleed en aldus artikel 97 van de Grondwet heeft geschonden;

Overwegende dat de eisers het vonnis verwijten een verkeerde toepassing te hebben gemaakt van de wet betreffende de handelshuurovereenkomsten in zover het aan de vergoeding wegens uitzetting een andere grondslag heeft toegekend dan die welke de wet bepaalt en, diensgevolge, zonder recht genoemde vergoeding heeft verdeeld tussen de hoofdhuurder, de tweede verweerster, en de onderhuurders, de echtgenoten Mariette-Hermans, de enige eigenaars van de handelszaak;

Overwegende dat uit de parlementaire voorbereiding en uit de titel zelf van de wet van 30 april 1951 op de handelshuurovereenkomsten met het oog op de bescherming van het handelsfonds volgt dat de wetgever alleen tot doel heeft gehad de handelszaak te beschermen;

Overwegende dat de wet van 29 juni 1955 die voornoemde wet wijzigt hetzelfde doel beoogt;

Overwegende dat door aan de huurder, die een handelspand geheel of gedeeltelijk heeft onderverhuurd, het recht toe te kennen de vergoeding wegens uitzetting als bepaald bij artikelen 16, IV, vervat in de wet van 30 april 1951, te eisen, zelfs wanneer die huurder in hetzelfde pand geen handelszaak exploiteert, artikel 1 van de wet van 29 juni 1955 enkel de belangen op het oog heeft gehad van de huurder die eigenaar is van de handelszaak;

Overwegende dat, ingeval de niet-hernieuwing van de huur niet het verlies van de handelszaak ten gevolge heeft, de vergoeding wegens uitzetting geen reden van bestaan heeft;

Overwegende dat zo de wet voorziet in de verdeling van de vergoeding tussen de hoofdhuurder en de onderhuurder, dit met name geschiedt voor het geval dat de volledige onderverhuring plaats heeft met de verhuring van de handelszaak en dat de onderhuurder de waarde ervan met tenminste vijftien procent heeft vermeerderd of nog in

het geval van gedeeltelijke onderverhuur, wanneer de hoofdhuurder en de onderhuurder in het pand ieder een afzonderlijke handel drijven of in het geval dat zij mede-eigenaar zijn van de handelszaak;

Dat wanneer de handelszaak uitsluitend aan de onderhuurder toebehoort, hij alleen, door verplichte bemiddeling van de hoofdhuurder, recht heeft op een vergoeding wegens uitzetting, op voorwaarde echter dat hem, door de weigering tot hernieuwing van de huur, het bezit van zijn handelszaak wordt ontnomen;

Overwegende, derhalve, dat door de vergoeding wegens uitzetting vast te stellen op grond van het door de hoofdhuurster geleden verlies van het recht op de huur en niet alleen op grond van de schade die de onderhuurders, enige eigenaars van de handelszaak, hebben geleden wegens het verlies van deze handelszaak en door te beslissen dat deze vergoeding billijkheidshalve tussen de tweede verweerster en de echtgenoten Mariette-Hermans diende te worden verdeeld, het vonnis de in de middelen aangeduide wettelijke bepalingen betreffende de handelshuurovereenkomsten heeft geschonden;

Dat deze middelen gegrond zijn;

Om die redenen,

Voegt de zaken nummers 4636 en 4726 samen;

Vernietigt het bestreden vonnis in zover het, uitspraak doende op de rechtsvordering van de consorten Masereel-Beckers, afwijzend beschikt op hun aanvraag om het goed in zijn vroegere staat te herstellen en, uitspraak doende op de rechtsvordering van de echtgenoten Mariette-Hermans, het bedrag van de vergoeding wegens uitzetting op 209.100 frank vaststelt en deze vergoeding tussen de naamloze vennootschap « Lineca » en de echtgenoten Mariette-Hermans verdeelt en in zover het deze laatsten en de consorten Masereel-Beckers in kosten veroordeelt;

Beveelt dat van dit arrest melding zal worden gemaakt op de kant van de gedeeltelijk vernietigde beslissing;

Houdt de kosten aan opdat hierover door de feiten-rechter worde beslist;

Verwijst de aldus beperkte zaak naar de Rechtbank van eerste aanleg te Hoei, zitting houdend in hoger beroep.

NOOT. — zie Cass., 4 maart 1971, J.T. 1971, 364.

HOF VAN CASSATIE

2e Kamer. — 17 mei 1971.

Afdelingsvoorzitter : M. J. Perrichon.

Raadsheren : MM. P.E. Trousse, A. Ligot (verslaggever), Ph. Capelle en J. Closon.

Advocaat-generaal : M. R. Delange.

Cassatie. — In strafzaken. — Vernietiging van een beslissing. — Verwijzing. — Gevolg.

Cassatie heeft niet tot gevolg de vernietigde beslissing aanhangig te maken bij de rechtbank waarnaar de zaak verwezen wordt, maar de partijen terug te plaatsen in de toestand waarin zij zich bevonden voor de rechter die deze beslissing heeft uitgesproken. De rechtbank waarnaar de zaak verwezen wordt, kan derhalve de vernietigde beslissing niet bevestigen.

Procureur des Konings te Verviers t./ Pasquali e.a.

Gelet op het bestreden vonnis, op 6 november 1970 in hoger beroep gewezen door de Correctionele rechtbank te

Verviers, rechtdoende als rechtscollège waarnaar de zaak verwezen is;

Gelet op het cassatie-arrest door het Hof ter zake gewezen op 4 mei 1970;

I. In zover de voorziening gericht is tegen de beslissingen op de rechtsvorderingen van het openbaar ministerie tegen de verweerders :

Over het middel hieruit afgeleid dat de rechtbank iets dat niet bestaat heeft bevestigd, dit wil zeggen het vernietigde vonnis van de Correctionele rechtbank te Luik van 15 oktober 1969 ; terwijl zij het vonnis van 18 april 1969 van de Politie rechtbank te Seraing moest teniet doen en na de zaak aan zich te hebben getrokken, moest vrijspreken of straffen ;

Overwegende dat cassatie niet tot gevolg heeft de vernietigde beslissing aanhangig te maken bij de rechtbank waarnaar de zaak verwezen wordt, maar de partijen terug te plaatsen in de toestand waarin zij zich bevonden voor de rechter die deze beslissing heeft uitgesproken ;

Dat het middel, in zover het tegen het bestreden vonnis als grief aanvoert het vernietigd vonnis van de Correctionele rechtbank te Luik te hebben bevestigd, gegrond is ;

II. In zover de voorziening gericht is tegen de beslissing op de burgerlijke rechtsvordering van de eerste verweerder tegen de twee andere verweerders :

Overwegende dat het openbaar ministerie niet bevoegd was om zich in cassatie te voorzien tegen deze beslissing ;

Dat de vernietiging, uitgesproken op de voorziening van het openbaar ministerie alleen, van de beslissingen gewezen op de rechtsvorderingen die door hem werden ingesteld, niet geldt voor het beschikkend gedeelte waarin uitspraak wordt gedaan over de gegrondheid van de rechtsvordering van de burgerlijke partij ;

Om die redenen,

Vernietigt het bestreden vonnis, behalve in zover het uitspraak doet over de burgerlijke rechtsvordering door Pasquali ingesteld tegen Prignon en Gilles ;

Verwerpt de voorziening voor het overige ;

Beveelt dat van dit arrest melding zal worden gemaakt op de kant van de gedeeltelijk vernietigde beslissing ;

Laat de kosten ten laste van de Staat ;

Verwijst de aldus beperkte zaak naar de Correctionele rechtbank te Hoei, zitting houdende in hoger beroep.

ARBEIDSHOF TE BRUSSEL

7e Kamer. — 27 september 1971.

Voorzitter : M. H. Coremans.

Raadsheren : MM. M. Lambrechts en Grijp.

Advocaat : Mr. E. Carré.

Burgerlijke rechtspleging. — Vonnissen dat een akkoord betreffende schaderegeling van een arbeidsongeval bekrachtigt. — Hoger beroep. — Ontvankelijkheid.

Tegen een vonnis van de vrederechter tot bekrachtiging van een akkoord met het oog op de schaderegeling van een arbeidsongeval is hoger beroep aangetekend op grond dat het vonnis de datum van consolidatie en de aard van het letsel niet vermeldt.

Vonnissen kunnen alleen door bij de wet bepaalde rechtsmiddelen vernietigd worden ; het gerechtelijk wetboek heeft in art. 1050 de mogelijkheid van hoger beroep veralgemeend en het heeft de betekenis niet bevestigd die rechtspraak en rechtsleer met betrekking

tot de vatbaarheid voor hoger beroep aan het onderscheid tussen eigenlijke en willige rechtspraak hechten. Het hoger beroep is derhalve ontvankelijk.

N.V. Zurich t./ Debast.

Gelet op het vonnis van 2 oktober 1970 van de vrede-rechter van het eerste kanton te Halle ;

Gelet op het verzoekschrift van hoger beroep neergelegd ter griffie van het Arbeidshof op 22 juni 1971 ;

Het hoger beroep is gericht tegen het hierboven genoemd vonnis van 2 oktober 1970 houdende bekrachtiging van het akkoord dat tussen gedingvoerende partijen werd afgesloten met het oog op de schaderegeling van het arbeidsongeval waarvan gedaagde in hoger beroep op 12 juni 1969 het slachtoffer is geweest. Dat vonnis stelt vast dat kwestig ongeval een arbeidsongeval is en bepaalt het basisloon op 156.460 fr. en de blijvende gedeeltelijke werkonbekwaamheid op 15%. Datzelfde vonnis laat evenwel na de dag van consolidatie en de aard van het letsel te vermelden. Overeenkomstig artikel 26 van de algemene arbeidsongevallenwet zijn ook die vermeldingen op straf van nietigheid voorgeschreven. Het hoger beroep is dienvolgens gegrond.

Volgens de inlichtingen meegedeeld door eiseres in hoger beroep, hernomen in het verzoekschrift van hoger beroep, bestaat het uit het arbeidsongeval voortgekomen letsel in een traumatische cataracte op het rechteroog, namelijk een aphakis met verbeterd zicht op 5/10, en is de dag van consolidatie 4 maart 1970.

In een schrijven van 16 september 1971, aan het Arbeidshof overgelegd ter zitting van 20 september 1971, verklaart gedaagde in hoger beroep zich akkoord met de wijzigingen en aanvullingen die in het verzoekschrift van hoger beroep worden uiteengezet.

Vooraf heeft het Arbeidshof de ontvankelijkheid van het hoger beroep ambtshalve onderzocht. Steunende op het bepaalde van artikel 20 van het Gerechtelijk Wetboek als regel stellende dat vonnissen alleen door bij de wet aangewezen rechtsmiddelen vernietigd kunnen worden, op het bepaalde van artikel 1050 van hetzelfde Wetboek dat de mogelijkheid van hoger beroep heeft veralgemeend en op de vaststelling dat meergenoemd Wetboek de betekenis niet heeft bevestigd die rechtspraak en rechtsleer met betrekking tot de beroepbaarheid aan het onderscheid tussen eigenlijke en willige rechtspraak hechten, heeft het de ontvankelijkheid van het hoger beroep tegen de gerechtelijke beslissing van 2 oktober 1970 aanvaard.

Omdat minder dan een maand verlopen is tussen de inleiding van de zaak en de oproeping bij gerechtsbrief van gedaagde in hoger beroep, kan het Arbeidshof niet ingaan op de vordering van eiseres in hoger beroep om, met toepassing van artikel 751 van het Gerechtelijk Wetboek, een arrest te vellen geacht te zijn geweest op tegenspraak. Wel zijn de vormen nageleefd om een verstekarrest te wijzen.

Om deze redenen,

Het Arbeidshof,

Op vordering van eiseres in hoger beroep, rechtdoende bij verstek wat gedaagde in hoger beroep betreft ;

Gelet op artikel 24 van de wet van 15 juni 1935 op het gebruik der talen in gerechtszaken ;

Ontvangt het hoger beroep, verklaart het gegrond, doet het bestreden vonnis te niet,

Hervormende, zegt voor recht :

- dat het ongeval waarvan gedaagde in hoger beroep op 12 juni 1969 het slachtoffer was, een arbeidsongeval is ;
- dat de wettelijke vergoedingen dienen te worden be-

rekend op grond van het basisloon groot honderd zesen-vijftig duizend vierhonderd zestig frank ;

— dat de blijvende gedeeltelijke werkonbekwaamheid op 15% is vastgesteld ;

— dat het uit bedoeld arbeidsongeval voortgekomen letsel bestaat in een traumatische cataracte op het rechteroog, namelijk een aphakis met verbeterd zicht op 5/10 ;

— dat sinds 4 maart 1970 het hoger omschreven letsel geconsolideerd is ;

— dat gedaagde in hoger beroep ingevolge kwestig arbeidsongeval recht heeft op een jaarlijkse vergoeding groot driëntwintig duizend vierhonderd negen en zestig frank ,driemaandelijks te betalen met vijfduizend achthonderd zevenenzestig frank ;

Verwijst eiseres in hoger beroep tot de kosten van beide aanleggen, tot heden niet begroot.

HOF VAN BEROEP TE GENT

5e Kamer. — 25 januari 1972.

Voorzitter : M. Verougstraete.

Raadsheren : M.M. De Buck en Lebbe.

Advocaten : Mrs. J. De Wisepelaere, R. Dufait loco

E. Schepens, J. Brondel en F. Verberckmoes

loco R. De Pauw.

Schadeloosstelling. — Morele schade van een bij een ongeval omgekomen slachtoffer. — Vordering ex haerede.

Volgens de opvatting van de rechtspraak is er geen aanleiding tot vergoeding van de morele schade wanneer het slachtoffer van een dodelijk ongeval ogenblikkelijk het bewustzijn heeft verloren en niet meer tot het bewustzijn is teruggekeerd.

Een tweede reden leidt tot dezelfde conclusie. De beslissing of voor ondergane smart een geldelijke compensatie zal gevorderd worden moet uitgaan van hemzelf die de smart heeft ondergaan. Zijn leed kan bezwaarlijk gecompenseerd worden door een aan een ander uitbetaalde som.

Het is overigens evident dat een dodelijk getroffen niet enkel moreel maar ook en in de hoogste graad materieel getroffen wordt, daar hij al zijn toekomst-mogelijkheden verliest. Waar voor deze materiële schade geen vergoeding wordt toegekend, is het niet consequent er een toe te kennen voor morele.

Denaeyer e.a. t. / N.V. Groep Josi e.a.

Tegen het vonnis dd. 13 mei 1971 van de rechtbank van eerste aanleg te Brugge werd regelmatig principaal en incidenteel beroep ingesteld.

Het geschil betreft de gevolgen van een dodelijk verkeersongeval waarin Denayer Gilbert, respectievelijk zoon en broer van de oorspronkelijke eisers, om het leven kwam. Doom Willy, bestuurder van de wagen waarin Denaeyer plaats had genomen, was een verzekerde van Groep Josi. Zijn aansprakelijkheid wordt niet betwist. De wagen heeft in volle vaart de rijbaan verlaten om in een gracht tegen een duiker te pletter te lopen. Het bloed van de overleden bestuurder bevatte 1,41 g/l. alcohol.

A

Een eerste vraag is of Denaeyer Gilbert, door plaats te nemen in de door Doom bestuurde wagen, een fout heeft bedreven, en derhalve gedeeltelijk zelf voor zijn schade moet instaan.

De omstandigheden van het ongeval (blijkbaar hoge

snelheid spijts hevige stortregen, wegslijpen op een nochtans rechte en tamelijk brede baan) wijzen op waarschijnlijke invloed van alkoholintoxicatie. Nochtans mag niet uit het oog verloren worden dat de gesinistreeerde wagen van een merk was dat op gebied van baanvastheid geen te beste reputatie heeft, waarbij nog komt dat de achterbanden tamelijk versleten waren.

Zo een oorzakelijk verband tussen alkoholintoxicatie en ongeval mag aanvaard worden, is hierop ipso facto nog niet bewezen dat Denaeyer Gilbert van een abnormale risicoverzwaren *bewust moet geweest zijn*.

De alkoholhaemie bedroeg slechts 1,41 g/l., en hierop is geen tijdcorrectie toe te passen daar volgens de wetsof dokter de door de bestuurder opgelopen schedelbreuk van die aard was dat de dood zeer vlug moet ingetreden zijn. Nu veropenbaart zich een intoxicatie van voormelde graad niet bij iedereen door uitwendige tekenen.

De getuige Fraeyman, de enige van de drie inzittenden die in dit ongeval gespaard bleef, verklaarde dat Doom niet onder de invloed van de drank was. Weliswaar kan deze getuige niet als onpartijdig aangezien worden, maar er is geen reden om te twijfelen aan de rest van zijn verklaring, waaruit namelijk volgt dat van af 21.45 u. verscheidene herbergen door het gezelschap werden bezocht, en dat Doom vier glazen bier, waaronder twee Pale-Ale verbruikte. Dit in drie tot vier uur tijd (Het juiste uur van het ongeval is niet gekend; maar de Rijkswacht werd verwittigd kort na 2 u.).

Uit deze elementen kan bezwaarlijk het besluit getrokken worden dat Doom blijkbaar onder de invloed van de drank verkeerde, derwijze dat zijn medepassagiers een fout zouden gepleegd hebben met in zijn wagen plaats te nemen.

B. De schade :

1. — Medische- en hospitalisatiekosten :

Deze bedragen 48.688 frank. Maar het is niet bewezen dat ze door appellanten werden betaald. Appellanten moeten de kwijtingen voorleggen, en de compensatoire intresten zullen hun toegekend worden van af de datum van de kwijting.

2. — *Verpjaatsingskosten van de familieleden gedurende de laatste levensdagen van Gilbert Denaeyer, en loonverlies van Denaeyer Georges gedurende dezelfde periode (14 dagen) :*

Deze post mag billijk geraamd worden op 10.000 frank.

3. — Rouwklederen en begrafeniskosten :

De eerste rechter voorzag hiervoor vergoedingen van 2.000 frank en 40.000 frank.

De tweede som is billijk. De eerste is voor dit kroostrijk gezin onvoldoende en mag opgevoerd worden tot 10.000 frank.

4. — Inkomstenverlies :

Denaeyer Gilbert was 22 jaar, woonde in bij zijn ouders, en was vloeder van beroep.

Appellanten beweren dat hij bedrijfsleider was en werkgever van zijn vader. Wat er ook van zij van deze bewering mag het aangenomen worden dat hij het ouderlijk gezin steunde met een deel van zijn verdiensten, en dat deze toestand nog een paar jaar zou geduurd hebben.

Het bedrag van deze steun kan mathematisch niet bepaald worden. Ex aequo et bono wordt de vergoeding door het Hof bepaald op 100.000 frank.

5. — De morele schade :

Voor de morele schade van ieder der ouders heeft de eerste rechter een vergoeding van 60.000 frank bepaald, wat beaamd mag worden.

Voor de broers en zusters achtte de rechtbank dat geen in geld waardeerbare schade bewezen was. Deze beslissing mag goedgekeurd worden ten aanzien van de niet samenwonende broers en zusters, maar niet ten aanzien

van de samenwonende, voor elk van wie billijk een bedrag van 10.000 frank mag worden toegekend.

6. — De schade ex haerede :

Er wordt uit dien hoofde gevorderd : a) voor de klederen van het slachtoffer 3.820 frank, b) voor de morele schade, 100.000 frank.

Het staat vast dat Denaeyer Gilbert het ongeval veertien dagen overleefd heeft. De overgelegde stukken vermelden niet in welke toestand. Vermoedelijk was hij in de coma.

De eerste rechter heeft een totale som van 12.547 frank toegekend. De N.V. Groep Josi gaat met deze som akkoord, terwijl appellanten hun oorspronkelijke vordering gestand houden.

Het Hof kan hen dienaangaande geen gelijk geven, en dit om twee redenen.

In de opvatting van de rechtspraak is de vergoeding voor de morele schade van de overledene afhankelijk van de toestand van bewustzijn waarin hij na het ongeval verkeerd heeft. In casu gebeurde het ongeval in een oogwenk, en alles wijst erop dat Denaeyer ogenblikkelijk het bewustzijn heeft verloren, om verder in de coma te blijven. Er is bijgevolg in de opvatting van de belgische rechtspraak geen aanleiding tot vergoeding voor morele schade.

Een tweede reden leidt tot dezelfde conclusie. Volgens de in de andere landen van de gemene markt dominerende rechtspraak zijn de erfgenamen niet ontvankelijk om vergoeding te vorderen voor het leed onderstaan door een overleden slachtoffer. En inderdaad moet de beslissing of voor een ondergane smart geldelijke compensatie zal gevorderd worden uitgaan van hemzelf die de smart heeft ondergaan. Iemands leed kan bezwaarlijk gecompenseerd worden met een aan een ander uitbetaalde geldsom. De rechtspraak heeft overigens verkozen de levenden te vergoeden bij voorkeur aan de doden : het is evident dat een dodelijk getroffen slachtoffer niet enkel moreel maar ook en in de hoogste graad materieel getroffen wordt, daar hij al zijn toekomstmogelijkheden verliest. Waar voor deze materiële schade geen vergoeding wordt toegekend is het niet consequent er een toe te kennen voor de morele.

Hoewel om de voormelde redenen de vordering in haar principe betwistbaar was, moet het toegestane bedrag van 12.547 frank behouden worden, daar er nopens dit punt geen incidenteel beroep werd ingesteld.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE ANTWERPEN

1e Kamer. — 4 november 1971.

Voorzitter : M. J. Wildiers.

Rechters : MM. J. Massa en L. Hernould.

Advocaten : Mrs. L. Schöller en K. de Groodt.

Geneesheer. — Openbare armenzorg. — Begrip behoeftige. — Verzorging van sociaal-verzekerden. — In ziekenhuizen van de C.O.O. — Honorarium van de geneesheer.

Naast hun wedde tot vergoeding voor de zorgen aan behoeftigen keerde de C.O.O. van een stad aan de geneesheren van haar ziekenhuizen een bepaald aandeel uit van het geheel van de bedragen die de R.V.Z.I. voor de verzorging van sociaal-verzekerden aan haar betaalde. De geneesheren komen op tegen de beslissing van de C.O.O., waarbij zij dit aandeel tot een « geplafonneerd » bedrag beperkt met de overweging dat de sociaal-verzekerden behoeftigen, minsten gedeeltelijk behoeftigen zijn.

De C.O.O. oordeelt soeverein wie behoeftig is, maar vermag niet het wettelijk begrip van behoeftigheid te wijzigen. Behoeftig is diegene wiens inkomen, ver-

geleken met zijn kosten, gewoonlijk onvoldoende is om in zijn levensonderhoud, daarin begrepen de geneeskundige verzorging, te voorzien. De hoedanigheid van een sociaal-verzekerde als zodanig maakte hem niet ipso facto tot een behoeftige. Hij is bij machte, zij het door inschakeling van een verzekering, in zijn geneeskundige verzekering te voorzien. Hij moet beschouwd worden als een betalende patiënt en de prestatie van een betalende patiënt komt als honorarium aan de geneesheer toe. Het recht van de C.O.O. om het bedrag van de door betalende zieken verschuldigde honoraria vast te stellen, sluit niet het recht in te beschikken over de aldus vastgestelde honoraria. Door de beperking van de uitkering van deze honoraria beschikt zij erover.

X. e.a. t./ C.O.O. te Antwerpen.

Overwegende dat de oorspronkelijke eisers sub 1 tot en met 57 als geneesheer-heelmeester, dienstoverste of heelmeester of bijgevoegd geneesheer in 1961, 1962 en 1963 in het Stuyvenberggasthuis, de oorspronkelijke eisers sub 58 tot en met 70 in het St. Elisabethgasthuis, de eisers sub 71 tot en met 81 in het Stappaertsgasthuis, de eiser sub 82 in het rustoord Joostens, en eisers sub 83 tot en met 86 voor anaesthesie in voormelde gasthuizen van verweerster, geneeskundige prestaties hebben geleverd aan bij de R.V.Z.I. verzekerde zieken;

Overwegende dat hun vordering er substantieel toe strekt verweerster te horen veroordelen om de erelonen welke zij voor deze prestaties van de R.V.Z.I. ontving, met eisers af te rekenen;

Overwegende dat de oorspronkelijke eisers sub 23°, 36° en 68° inmiddels overleden zijn en het geding hernomen werd door hun respectieve rechtsopvolgers, hierboven vermeld sub 23°B, 36°B en 68°B;

Feiten:

Overwegende dat verweerster — welke tot zending heeft de behoeftigen te ondersteunen en de dienst der ziekenverpleging te verzekeren (art. 66 wet 10 maart 1925) — krachtens art. 33 van deze wet, de geneesheren, heelmeesters en de specialisten der gasthuizen, lazaretten en andere inrichtingen van onderstand benoemt en hun jaarwedde bepaalt; dat deze wedde de vergoeding is voor de geneeskundige zorgen door deze geneesheren in de hospitalisatie-instellingen van verweerster verleend aan behoeftigen;

Overwegende dat in deze instellingen, naast de onbetwist behoeftigen, ook vermogende patiënten en bij de RVZI verzekerde patiënten opgenomen en verzorgd worden;

Overwegende dat de door de vermogende patiënten — hierin begrepen de zogenaamde privé-mutualisten — rechtstreeks aan de geneesheren betaalde erelonen, niet ter sprake komen in huidig geding;

Overwegende dat de door de RVZI voor geneeskundige verzorging van de sociaal-verzekerden uitgekeerde bedragen, sedert 1948 voor een deel door verweerster werden weerhouden voor het gebruik van lokalen en uitrusting, en voor een ander deel voor de geneesheren werden bestemd;

Overwegende dat het voor de geneesheren bestemde aandeel 50% bedroeg voor chirurgische, medische en speciale behandeling en raadpleging en 40% voor labo, radiographie en encephalographie; dat dit aandeel in een «pool» werd gestort, op de helft na van de 40% voor labo en radiologie; dat deze helft rechtstreeks aan de betrokken geneesheer werd uitbetaald;

Overwegende dat de inhoud van de «pool» jaarlijks onder de geneesheren werd verdeeld volgens criteria welke telkens in overleg met het geneeskundig corps van de C.O.O. werd bepaald;

Overwegende — volgens verweerster — dat, ingevolge de gestadige vermindering van het aantal behoeftige patiënten enerzijds, en de aangroei van de sociaal-verzekerde patiënten anderzijds, de baremieke wedden van de geneesheren enerzijds niet bleven beantwoorden aan de prestaties waarop zij betrekking hadden, terwijl anderzijds het in de «pool» beschikbaar globaal bedrag derwijze gemiddeld van 30.188 fr. in 1948 tot 90.840 fr. was opgelopen in 1960; dat het in deze omstandigheden was dat verweerster, om dit onevenwicht te herstellen, besliste het aandeel van de geneesheren in de «pool» te beperken in 1961 tot 75.000 fr. voor iedere geneesheer, ongeacht zijn graad, in 1962 en 1963 tot 125.000 fr. voor een geneesheer-dienstoverste, 100.000 fr. voor een geneesheer, en 75.000 fr. voor een bijgevoegd geneesheer;

In rechte:

Overwegende dat verweerster, uitgaande van de stelling dat zij wettelijk:

— soeverein beslist wie al dan niet geheel of gedeeltelijk als behoeftige moet worden aanzien, en

— de jaarwedde bepaalt van de geneesheren door haar benoemd ter verzorging van de behoeftigen, oordeelt dat:

— de sociaal-verzekerden behoeftigen — minstens gedeeltelijk behoeftigen zijn

— wier geneeskundige verzorging door de geneesheren van de COO uitgevoerd, vergoed wordt door de door haar bepaalde wedde, bestaande enerzijds uit een baremieke gedeelte en anderzijds uit een mobiel gedeelte, uitgekeerd langs de «pool»;

Overwegende dat inzake geneeskundige verpleging, het domein van de Commissies van Openbare Onderstand, zowel naar de geest als naar de letter van de toepasselijke wetsbepalingen, beperkt is tot de behoeftigen;

Overwegende dat de Commissies van Openbare Onderstand in de plaats komen van de beherende commissies der burgerlijke godshuizen en der burelen van weldadigheid (art. 2 wet 10 maart 1925);

Overwegende dat de burgerlijke godshuizen en de burelen van weldadigheid alle kosten droegen van openbare onderstand waarmede de gemeenten gelast zijn (art. 32 wet 27 november 1891); dat de onderstand van openbare weldadigheid en de behandeling waarmede de gemeenten gelast zijn, enkel betrekking hebben op behoeftigen (art. 1 en 2 wet 27 november 1891);

Overwegende dat het aan behoeftigen is waaraan de Commissies van Openbare Onderstand geneeskundige behandeling moeten verzekeren (art. 70 wet 10 maart 1925);

Overwegende dat zij weliswaar krachtens artikel 66 al. 3 der wet van 10 maart 1925, gewijzigd door art. 1 der wet van 8 april 1958, hulp verlenen aan, vervoeren en opnemen, iedere persoon die zich op het grondgebied van de gemeente bevindt... en die, ingevolge ongeval of ziekte, onmiddellijk gezondheidszorg nodig heeft, doch dat ook bij deze zending het criterium der behoeftigheid — alhoewel voorlopig opgeschort — uiteindelijk toch geldt; dat immers de laatst aangehaalde wetsbeschikking het later onderzoek naar de behoeftigheid onverminderd laat;

Overwegende dat verweerster overigens in haar eerste conclusie (blz. 7,8) het beginsel van haar bevoegdheidsbeperkt-tot-de-behoeftigen blijkt te aanvaarden, doch dat zij het begrip van behoeftigheid, op grond van de door haar ingeroepen beoordelingsmacht, uitbreidt tot de sociaal-verzekerden;

Overwegende dat, indien het waar is dat de C.O.O. er soeverein over oordeelt wie al dan niet behoeftig is en dat zij hierbij gerechtigd is te beslissen of het wettelijk vooropgesteld begrip van behoeftigheid al dan niet toepasselijk is op de voorhanden zijnde feitelijke gegevens, zij nochtans hierbij het wettelijk vooropgesteld begrip zelf van behoef-

tigheid niet vermogen te wijzigen, zeker niet te negeren ;

Overwegende dat als behoeftige kan gekwalificeerd worden, de persoon wiens inkomen, vergeleken met zijn kosten gewoonlijk onvoldoende zijn om in zijn levensonderhoud — waarin begrepen de geneeskundige verzorging — te voorzien ;

Overwegende dat de hoedanigheid van sociaal-verzekerde als dusdanig, niet toelaat ipso facto te besluiten tot de aldus bepaalde behoeftigheid ;

Overwegende dat de sociaal-verzekerde — weze dit door inschakeling van een verzekering — bij machte is in zijn geneeskundige verzorging te voorzien ;

Overwegende dat het feit dat deze voorziening gebeurt tegen tarieven welke beneden de reële kosten zouden liggen, daaraan niets afdoet, daar dit verschil conventionele of wettelijke oorzaken heeft waaraan de zieke en diens gebeurlijke behoeftigheid vreemd zijn ;

Overwegende dat overigens andere verplegingsinstellingen zonder zending van openbare weldadigheid, geneeskundige verzorging verstrekken tegen dezelfde tarieven ;

Overwegende dat, zelfs in de redenering van verweerster, de hoedanigheid van sociaal-verzekerde niet als criterium van behoeftigheid kan standhouden ;

Overwegende dat verweerster de sociaal-verzekerde als behoeftige aanziet omdat hij niets kan opleggen om de reële kosten te dekken, buiten hetgeen hij ontvangt van de mutualiteit ;

Overwegende voorzeker dat er zich onder de sociaal-verzekerden accidenteel wel bepaalde patiënten kunnen bevinden wier inkomen onvoldoende is om op te leggen boven de RVZI-tarieven, doch dat deze toestand geen essentieel kenmerk is van de sociaal-verzekerde als dusdanig, waarover de betwisting juist gaat ;

Overwegende dat er aldus geen grond bestaat voor de bewering dat de sociaal-verzekerde, als dusdanig « geen betalend cliënt is van de geneesheer maar wel iemand die normaal beroep doet op de openbare dienst van onderstand in de vorm van zijn medische hulpverlening » ; dat het de sociaal-verzekerde, altijd als dusdanig, vrijstaat zich te laten verzorgen zowel in de ziekenhuizen van verweerster als daarbuiten ;

Overwegende dat de bundels niet toelaten in feite uit te maken of, en gebeurlijk welke onder de sociaal-verzekerden, zich voor hun verpleging richten tot verweerster dan wel tot eisers of tot bepaalde onder hen ;

Overwegende dat zonder tegenbewijs zou mogen vermoed worden dat het kontrakt betreffende geneeskundige verzorging er een is intuitu personae medici ; dat, wat er ook van weze, de rechtbank aanneemt dat de klasse der sociaal-verzekerden als dusdanig betalende patiënten zijn en verweerster in conclusies aanvaardt dat de prestatie van de betalende patiënt in beginsel als ereloon aan de geneesheer toekomt (1° concl. verweerster blz. 12) ;

Overwegende dat zij dan echter in ondergeschikte orde voorhoudt (1° conclusie blz. 16) en eisers bevestigen (1° conclusie blz. 14 al. 4) dat niets haar verbodt te statuëren over het bedrag der honoraria van de betalende zieken ;

Overwegende dat het recht te statuëren over het bedrag der honoraria verschuldigd door de betalende zieken niet het recht insluit, te beschikken over het aldus vastgestelde honorarium ; dat door de beperking van de uitkering aan de geneesheren van deze honoraria, beschikt wordt over deze honoraria ;

Overwegende dat het « pafoneren » van het aandeel van ieder geneesheer in de « pool » overigens geen vaststelling van het bedrag der honoraria is, maar in werkelijkheid neerkomt op de regeling van een globale wedde welke onafhankelijk wordt van de hoeveelheid en de hoedanigheid van de door de geneesheer geleverde prestaties, vanaf het ogenblik dat het gestelde maximum bereikt is ;

Overwegende dat de hoofdvordering aldus in beginsel

gegrond voorkomt ; dat partijen het echter ook niet eens zijn over de ingebrachte bedragen ; dat een deskundige voorlichting dienaangaande derhalve aangewezen is ;

Tegenvordering :

Overwegende dat verweerster terecht voorhoudt dat bepaalde eisers door de toepassing van de door hen aangevochten beslissing, méér ontvingen dan wat hen toekwam volgens de door hen verdedigde beginselen ;

Overwegende dat eisers — of sommigen onder hen — niet gelijktijdig de toepassing kunnen vorderen, én van de vroegere regeling én van het « plafondsysteem » ;

Overwegende dat niet bewezen is dat eisers de forfaitaire uitgekeerde bedragen hebben aanvaard als in de thans door hen verdedigde regeling geldende minima, en nog minder dat deze uitkeringen ten dezen titel door verweerster werden gedaan ; dat overigens het begrip « minimum » wezenlijk strijdig is met de door eisers vooropgezette en hoger aanvaarde beginselen ;

Overwegende dat verweerster belang heeft bij de terugvordering van de te veel uitgekeerde bedragen ; dat immers niet alle geneesheren van de C.O.O. in het geding betrokken zijn en verweerster gerechtigd is zich te voorzien in de opkomst van de anderen ;

Overwegende dat aldus ook de tegenvordering in beginsel gegrond is ; dat echter ook hier een deskundige voorlichting aangewezen is ten einde de tegenvordering objectief te kunnen beoordelen in haar bedragen ;

Algemeen :

Overwegende dat bij dit alles de rechtbank niet ongevraagd en overigens onbevoegd stelling kan nemen betreffende de deontologische verrechtvaardiging van het herhaaldelijk ter sprake gebrachte « poolsysteem » ;

Om die redenen,

De rechtbank,

Rechtdoende op tegenspraak ;

Na erover beraadslaagd te hebben ;

Alle andere en strijdige conclusies verwerpend ;

Verklaart de hoofd- en tegenvordering ontvankelijk en in hun beginselen gegrond.

Doch alvorens te oordelen over de door deze vorderingen beoogde bedragen, beveelt een deskundigenonderzoek (...)

BURGERLIJKE RECHTBANK TE BRUSSEL

4e Kamer. — 5 april 1971.

Voorzitter : M. Van Malderen.

Openbaar ministerie : M. Peytier.

Advocaten : Mrs. P. Noël en Roosens.

Taalgebruik in gerechtszaken. — Taal van de rechtspleging. — Vraag tot wijziging. — Door opposant. — Vóór alle verweer en alle exceptie.

De opposant is gerechtigd de verandering van de taal van de rechtspleging aan te vragen.

Wanneer de akte van verzet hiervan weliswaar geen gewag maakt maar vermeldt dat verzet gedaan wordt onder voorbehoud van alle middelen en rechten in de loop van het geding te laten gelden, en wanneer de partijen niet verschenen zijn op de inleidende zitting, maakt de opposant nog terecht zijn wil tot wijziging van de taal van de rechtspleging kenbaar op de zitting

waarnaar de zaak te dien einde op zijn verzoek verwezen is. (Anders : het advies van het openbaar ministerie).

Brugelmans t./ Delpace.

Advies van het Openbaar ministerie.

Bij vonnis van 24 januari 1969 van de eerste kamer werd Brugelmans Paul bij verstek veroordeeld om aan Delpace Lionel een geldsom ten bedrage van 160.000 fr. te betalen. Bij deurwaardersexploot van 9 december 1970 tekende Brugelmans verzet aan tegen dit vonnis.

Bij monde van zijn advocaat Mr. Noël verzoekt eiser op verzet om wijziging van de taal der rechtspleging. Een door eiser op verzet eigenhandig geschreven en ondertekend verzoekschrift in de franse taal werd neergelegd.

Eiser op verzet heeft voorzerker het recht de taalwijziging te vragen na het vonnis bij verstek tegen hem gewezen.

Nochtans maakt hij hiervan geen gewag in zijn akte van verzet vooraleer hij de overwegingen uiteenzet waarop zijn verzet gesteund is.

Bovendien liet hij op 18 december 1970 de zaak zonder meer verzenden naar de algemene rol tot uitdeling.

De vraag tot taalwijziging is in die omstandigheden niet meer ontvankelijk (Van Hoorebeke Antoine, *L'Emploi des langues en Justice*, nr. 50 ; Lindemans Leo, *Taalgebruik in gerechtszaken*, (APR), nr. 113).

Vonnis.

Overwegende dat opposant de verandering van de taal van de rechtspleging vraagt, bewarend geen nederlands te kennen ;

Overwegende dat in het raam van de rechtspleging op verzet, opposant gerechtigd is de verandering van de taal van de rechtspleging aan te vragen ;

Overwegende dat de akte van verzet uitdrukkelijk vermeldt « onder voorbehoud van alle andere middelen en rechten in de loop van het geding te laten gelden » ;

Overwegende bovendien dat het proces-verbaal van de openbare terechtzitting van de eerste kamer van deze rechtbank dd. 18 décembre 1970 niet vermeldt of opposant verschenen is ter zitting ;

Overwegende dat uit de brief dd. 11 december 1970 van de raadsman van verweerder op verzet mag afgeleid worden dat partijen niet verschenen zijn op gezegde zitting, daar in voormelde brief aan de Heer Voorzitter van de eerste kamer van deze Rechtbank gevraagd werd : « de zaak te willen verzenden naar de algemene rol tot uitdeling » ;

Overwegende dat de raadsman van opposant nadien bij brief van 19 januari 1971 aan de Heer Griffier van de rollen, vraagt zo snel mogelijk deze zaak te willen vaststellen, met voorziene duur der pleidooien, twee minuten per partij, ten einde : « de verandering van taal » aan te vragen, « de stukken opgesteld zijnde in de franse taal » ;

Overwegende dienvolgens dat opposant thans terecht voor het eerst zijn wil tot verandering van de taal van de rechtspleging kenbaar maakt ;

Overwegende dat het niet afdoend bewezen is dat opposant de nederlandse taal machtig is ;

Overwegende dat de voornaamste stukken van de rechtspleging (kijtschrift van 160.000 fr. en de verkoopovereenkomst) in de franse taal gesteld zijn, terwijl verweerder vroeger in St. Gillis bij Brussel en thans in Algerije woonachtig is zodat er redenen toe bestaan de verandering van de taal van de rechtspleging te bevelen ;

VREDEGERECHT TE BRUGGE (Eerste kanton)

14 maart 1972.

Vrederechter : M. Pierre Donck.

Advocaten : Mrs. Paul Ducheyne en Fernand Vandamme.

Handelshuur. — Glijdende schaal. — Koppeling van de huurprijs aan de loongrenzen van de R.M.Z. is een geldig referentiebeding.

Vermits partijen vrij zijn in het bepalen van de huurprijs bij de aanvang van het contract hebben zij ook een onbeperkte keus van referentiebedingen, die het recht op driejaarlijkse herziening van de basis van de huurprijs niet in het gedrang brengen.

D... t./ L...

Overwegende dat verweerder van aanlegster in huur houdt, voor een termijn van 9 jaar ingegaan op 1 januari 1967, een handelshuis in de dagvaarding beschreven ;

Overwegende dat de in de huurovereenkomst bepaalde huurprijs van 8.000 fr. per maand, betaalbaar op voorhand, gekoppeld is aan de loongrenzen van de R.M.Z. bestaande op 1-1-1967, met dien verstande dat elke verhoging of verlaging van deze grenzen automatisch een evenredig berekende wijziging van de huurprijs medebrengt, waarvan de huurder een maand op voorhand wordt verwittigd ;

Overwegende dat eiseres inroept dat verweerder, die tot einde 1970 deze bedongen glijdende schaal steeds aanvaardde en de aangepaste huurprijzen zonder opmerking noch voorbehoud betaalde, sedert begin 1971 het kwestieus beding niet meer eerbiedigt en slechts de huurprijs uitbetaalt zoals hij sedert 1 november 1970 verschuldigd was : 11.171 frank ;

Overwegende dat eiseres, op voet van de achtereenvolgende verhogingen van de loongrenzen van de R.M.Z. in het jaar 1971, die telkens ter kennis van verweerder gebracht werden, een achterstel aan huurprijzen tot en met november 1971, van 6.177 fr., vordert ; dat zij vanaf 1-12-71, onder voorbehoud van verdere aanpassingen, aanspraak maakt op een maandelijks huurprijs van 12.709 fr. ;

Overwegende dat, bij weigering van verweerder de hierboven bepaalde bedragen en de overeengekomen huurprijs te betalen, eiseres de huurverbreking ten nadele van verweerder en zijn uitdrijving met toekenning van 76.254 fr. schadevergoeding vordert ;

Overwegende dat verweerder de vordering bestrijdt op grond van de beweerde ongeldigheid van het toegepast referentiebeding, dat volgens hem strijdig is met het essentieel oogmerk van de handelshuurwet, nl. de bescherming van de huurder en van het handelsfonds ;

Overwegende dat verweerder voorhoudt dat, in tegenstelling met andere referentiebedingen, zoals degene die verwijzen naar de index van de kleinhandelsprijzen of naar andere prijzen of waarde van goederen, de koppeling van de huurprijs aan de loongrenzen van de R.M.Z. de vaststelling van de huurprijs niet doet afhangen van objectieve factoren maar veeleer van politieke of syndikale omstandigheden, waardoor de loongrenzen van de R.M.Z., buiten elke verhouding met de muntontwaarding of met de werkelijke schommelingen van prijzen en lonen, opgedreven worden ;

Overwegende dat verweerder verder het geheld beding ook schijnt te aanzien als een onwettige herziening van de huurprijs, die door eiseres zou toegepast zijn in strijd met de gebiedende bepalingen van artikel 6 van de Handelshuurwet ;

Overwegende dat deze argumentatie van verweerder niet steekhoudend is ;

I. Overwegende dat het onderscheid door verweerder gemaakt tussen de volgens hem toelaatbare en niet-toelaatbare referentiebedingen, noch in de wet noch in de rechtsleer of rechtspraak enige rechtvaardiging vindt ;

Overwegende dat eiseres in dit verband verwijst naar een arrest van het Hof van Cassatie dd. 1-12-1966 (R.W. 1966-67, 1766), dat o.m. uitdrukkelijk bepaalt dat (ook) de huurprijs van onroerende goederen, die in hoofdzaak bestemd zijn voor handelsgebruik, vrij door partijen wordt vastgesteld en dat het volstaat dat de prijs met behulp van de in het kontrakt vermelde gegevens kan bepaald worden ;

Overwegende dat verweerder niet ernstig zou kunnen beweren en trouwens ook niet opwerpt, dat deze mogelijkheid in het onderhavig geval niet bestaat ; dat de R.M.Z.-loongrenzen immers het voorwerp van officiële bekendmakingen uitmaken en dat de wijzigingen die zij ondergaan regelmatig aan verweerder medegedeeld worden ;

Overwegende dat het bedoeld beding dus een vaststelling van de huurprijs is die, net zoals de andere voorwaarden van de huurovereenkomst, de betrokken partijen bindt ;

Overwegende dat de door verweerder geprezen index van de kleinhandelsprijzen niet meer dan het ter zake verkozen referentiebeding aan politieke of syndikale druk ontsnapt noch steeds op juiste en objectieve wijze de waardevermindering of vermeerdering van het geld of de schommelingen van prijzen en lonen weergeeft ; dat ook deze index vaak van syndikale zijde aangevochten wordt om reden dat hij op kunstmatige wijze zou laag gehouden worden om de gevolgen van de werkelijke prijzenstijging zoveel mogelijk te beperken ;

Overwegende dat het best mogelijk is dat eiseres, precies om dezelfde reden, de loongrenzen van de R.M.Z. verkozen heeft omdat zij oordeelde dat deze prijsbepaling beter het behoud van de aanvankelijke huurprijs zou verzekeren.

II. Overwegende dat verweerder ook volledig ten onrechte de aangevochten glijdende schaal als een bedekte en onwettige herziening, strijdig met artikel 6 van de wet van 30 april 1951, wil doen doorgaan ;

Overwegende dat het hiervoren vermeld cassatiearrest dd. 1-12-1966 duidelijk vaststelt dat de in art. 6 bepaalde herziening... « verband houdt, niet met het abnormaal voordeel of bezwarend karakter van de overeengekomen huurprijs, maar met de normale huurwaarde van het gehuurde goed, in vergelijking met die waarde op de dag van de verhuring en op die van de herziening, tengevolge van nieuwe omstandigheden die een voortdurend karakter vertonen en een verhoging of een vermindering van ten minste 15% van de huurwaarde meebrengen » ;

Overwegende dat het eigenlijk zo is dat de overeengekomen glijdende schaal een permanente aanpassing van de huurprijs aan een gekozen maatstaf toelaat, terwijl art. 6 het recht van de huurder op eventuele herziening van de basis zelf van de huurprijs vestigt (zie in die zin : Rb. Antwerpen, 14-12-1959, R.W. 1960-61) ;

Overwegende dat eiseres derhalve terecht besluit dat, mits de gekozen wijze van prijsbepaling de betrokken partijen van dit recht niet berooft, zij volkomen geoorloofd is ;

Overwegende dat eiseres verder opmerkt dat de koppeling van de huurprijs aan de R.M.Z. loongrenzen, zoals zij in de huurovereenkomst tussen partijen bedongen werd, dit recht op herziening van de huurder hoegenaamd niet aantast ;

Overwegende dat verweerder niet ontkent dat hij, — zoals in de overeenkomst voorzien werd, — van de achtereenvolgende wijzigingen van de loongrenzen van de R.M.Z. verwittigd werd ; dat hij de juistheid van de verstrekte gegevens aan de hand van officiële bekendmakingen heeft kunnen nagaan en deze gegevens ten andere « in concreto » niet bestrijdt ;

Overwegende dat hij de gevraagde aangepaste huurprijs-

zen overigens vier jaar lang zonder opmerking noch voorbehoud betaald heeft en ten onrechte weigert de thans gevorderde achterstellen en de vanaf 1 december 1971 eisbare huurprijs te betalen ;

Overwegende dat de vordering van eisers dan ook principieel en in de cijfers gegrond is en dat de tegeneis door verweerder in zijn conclusie dd. 8.3.1972 ontwikkeld als ongegrond dient afgewezen ;

alle andere, meeromvattende en tegenstrijdige besluiten verwerpend, wijzende op tegenspraak en in eerste aanleg, Verklaart de vordering ontvankelijk en gegrond,

Veroordeelt verweerder aan eiseres te betalen :

ten titel van achterstallige huurgelden, de som van 6.177 frank en, vanaf één december 1971, een maandelijkse huurprijs van 12.709 frank, onder voorbehoud van aanpassing aan de loongrenzen van de R.M.Z., zoals kontraktuueel voorzien ;

zoniet, en bij weigering van verweerder de voormelde sommen en de huurprijs zoals overeengekomen te betalen, verklaart van nu af voor alsdan verbroken ten laste van verweerder de huurovereenkomst betreffende het handels-huis gelegen te Brugge, Ste Kathelijnestraat 38 ;
(.....)

VREDEGERECHT TE DENDERMONDE

6 januari 1972.

Rechter : M. R. Verwilghen.

Advocaten : Mrs. H. Heyvaert en G. Baeck loco G. Piret.

Overeenkomst. — Eigenaar die zijn bij een ongeval beschadigde wagen bij een hersteller brengt. — Impliciete opdracht met het oog op de schaderaming. — Betaling van loon en kosten. — Gebruik. — Bewijs van de overeenkomst over de prijs.

De rechtspraak neemt aan dat de eigenaar van een auto, die zijn bij een ongeval beschadigde wagen bij een hersteller brengt, aan deze laatste stilzwijgend mandaat geeft om hem bij de contradictoire schaderaming te vertegenwoordigen. Het is ook een gebruik geworden, dat de hersteller het opmaken van het bestek en het bijwonen van de raming kosteloos doet voor zover de schadelijder bij hem laat herstellen, maar dat de hersteller zich laat betalen indien de schadelijder hem de herstelling niet toevertrouwt.

Zie nader het vonnis met betrekking tot het bewijs van de overeenkomst betreffende de prijs in dit laatste geval.

P.V.B.A. Garage Van den Abbeele t. P.V.B.A. Cardon.

Aangezien de eis ertoe strekt gedaagde zich te horen veroordelen om aan verzoekster te betalen, wegens tegensprakelijk akkoord voor expertise (twee) en aankleven, :

1. 10% op 21.611 frank = 2.160 frank + B.T.W. 389 frank = 2.549 frank.

2. 10% op 3.630 frank = 360 frank + B.T.W. 65 frank = 425 frank,

beide bedragen te vermeerderen met de moratoire interesten vanaf de sommatie, zijnde 8 februari 1971, de gerechtelijke interesten en de kosten, inbegrepen de rechtsplegingsvergoeding, begroot op 1.000 frank.

Het vonnis uitvoerbaar te horen verklaren bij voorraad, spijs alle verhaal en zonder borg.

De feiten :

Eiseres is een garageuitbaatster, die zich gelast met de verkoop van auto's, met hun onderhoud en met het her-

stellen ervan bij defekten of verkeersongevallen. Zij is dealer van General Motors o.m. van de Opelauto's.

Verweerster van haar kant is eigenares van een Opel-Commodore 2490 cc, bouwjaar 1969, nr. plaat 07.JG.3, onderstelnummer 134607301. Met deze wagen was verweerster betrokken in twee schadegevallen en zij gaf eiseres opdracht twee schadebestekken op te maken en liet haar belangen door eiseres verdedigen ter gelegenheid der beide tegensprekelijke expertises.

Verweerster liet naderhand niet herstellen bij eiseres en deze laatste vraagt thans vergoeding voor haar onkosten en prestaties, ten belope van 2.974 frank.

Eiseres steunt het bedrag van haar eis op een bericht «ad valvas» in haar inrichting op meerdere plaatsen duidelijk zichtbaar (zie foto's) uitgehangen.

Verweerster is akkoord dat zij iets verschuldigd is, maar zij acht zich niet gebonden aan het door eiseres gevorderd bedrag, omdat zij zich niet herinnert het bericht ooit gelezen te hebben.

Volgens verweerster is er geen rechtsband maar zij biedt niettemin 300 frank aan als vergoeding.

Beoordeling :

1. De rechtspraak neemt aan dat het een gewoonte is wanneer een schadelijder zijn wagen bij een hersteller voert, dat hij hem alsdan stilzwijgend *mandaat* geeft om, zelfs buiten zijn aanwezigheid de schaderaming tegensprekelijk te bepalen.

Het is niet eens noodzakelijk van dit stilzwijgend mandaat enig schriftelijk bewijs voor te brengen (Gent 25-6-1952, Bull. ass. 1953, 270).

Hetgeen inderdaad alleen moet bewezen worden is de gewoonte van op die wijze mandaat te geven (zie De Page T.V. nr. 401B).

Het is ook in de praktijk in de gewoonte getreden dat de herstellende het opstellen van het bestek en het bijwonen der schaderaming kosteloos doen voor zover de schadelijder bij hem laat herstellen. Het is eveneens in de praktijk en de gewoonte dat de hersteller voor het opstellen van het bestek en het vertegenwoordigen op de schatting, doet betalen indien de schadelijder bij hem niet laat herstellen.

2. Uit de feiten blijkt ten andere dat verweerster aan eiseres een lastgeving toevertrouwde, die tot stand kwam door de aanstelling van de lasthebber onder het beding van het bericht «ad valvas».

Verweerster heeft inderdaad ontegensprekelijk eiseres aangeduid om voor haar twee schadebestekken op te stellen en haar belangen te verdedigen ter gelegenheid der tegensprekelijke schadeschatting en zij betwist dit overigens niet.

Het voorwerp van de lastgeving komt wel bepaald geoorloofd en bewezen voor.

In regel is de lastgeving overigens aan geen formalisme of speciale vorm onderworpen. Het is een consensueel contract voor hetwelk geen formaliteit vereist is (zie art. 1984-1985).

Naar de stelling van eiseres heeft zij die lastgeving aanvaard onder het beding dat zij bij een «ad valvas» bericht aan haar cliënten ter kennis bracht. Blijkens artikel 1999 B.W. moet de lastgever de voorschotten en kosten vergoeden, die de lasthebber tot uitvoering van de lastgeving gedaan heeft, en hem zijn loon betalen wanneer er beloofd is. Hetzelfde is waar, wanneer er bedongen werd. Verweerster kan ook dit laatste moeilijk ontkennen.

Inderdaad, met haar aangetekende brief van 8-2-1971 liet eiseres aan verweerster weten, dat het bericht waarop zij zich ter vergoeding beroept, minstens zes maand voordien op verschillende plaatsen in haar instelling duidelijk ter kennis van het cliënteel en het publiek was aangebracht.

Met hetzelfde schrijven liet eiseres aan verweerster weten, dat zij na de schatting van het tweede ongeval haar nogmaals had herinnerd aan het beding van het uitgehangen bericht.

In haar scherp antwoord van 10-2-1971 heeft verweerster deze duidelijke en belangrijke feiten niet eens tegengesproken.

Nu blijkt dat verweerster niet tegengesproken heeft dat het bericht van loonbedingen reeds zes maand in de instelling van eiseres aan het cliënteel ter kennis gebracht was en zij vooral niet ontkent dat eiseres haar nogmaals aan de inhoud van dit bericht speciaal heeft herinnerd na de tweede expertise en vóór het herstel der schadegevallen, is de stelling van verweerster, alsof zij dit bericht nooit zou gelezen of gekend hebben niet te weerhouden.

Wij mogen aannemen dat verweerster door dit bericht gebonden is, gezien het haar *voorafgaandelijk* het herstel, ter kennis was gebracht (zie aangetekende brief 8-2-1971 eiseres) en gezien het een gekend en in de praktijk getreden en aanvaard gebruik is.

In casu is dit alles des te meer waar omdat verweerster de kans kreeg de kostprijs der rekeningen van 8-2-1971 te laten aftrekken van de herstellprijs indien zij bij eiser zou laten herstellen.

Het door eiseres uitgehangen bericht is overigens van aard de verbintenissen en de rechtsband tussen partijen duidelijk te omschrijven met het oog op hun toekomstige handelsbetrekkingen.

Het in casu gevorderd bedrag komt Ons billijk voor, rekening houdend met de winstderving die eiseres ondergaat omdat verweerster bij haar niet liet herstellen. Bovendien dient in acht genomen te worden dat eiseres haar administratief en technisch personeel, haar instelling en haar materiaal heeft ingezet om de door haar geleverde prestaties mogelijk te maken.

Daar eiseres door de fout en de houding van verweerster pas in 1971 kon faktureren is de B.T.W. verschuldigd.

(.....)

EUROPEES RECHT

Weekoverzicht van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen (Week 13 - 17 maart 1972) n° 4/72

Zaak 93/71

Overschotten van zuivelprodukten. — Premies voor het slachten van koelen. — Rechtstreekse toepasselijkheid van gemeenschapsverordeningen. — Prejudiciële procedure voor het Hof.

Het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen hoorde de opmerkingen van partijen in een door de « Pretore » te Lonato (Italië) naar het Hof verwezen prejudiciële zaak.

Gezien de omvangrijke en steeds toenemende overschotten in de sector melk en zuivelprodukten van de Gemeenschap, hebben de Raad en de Commissie respectievelijk in 1968 en 1969 bij verordeningen slachtpremies ingesteld om een inkrimping van de veestapel in de Gemeenschap te bevorderen.

Voor elke melkkoe zou een slachtpremie worden uitgekeerd aan de landbouwexploitanten die zich schriftelijk verplichtten volledig van de melkproduktie af te zien en uiterlijk 30 april 1970 alle melkkoelen in hun bedrijf te doen slachten. Voorts konden de Lid-Staten worden gemachtigd aanvullende voorwaarden te stellen voor de toekenning van de premies en moest vóór de slacht worden geconstateerd

dat gevolg kon worden gegeven aan de ingediende verzoeken. Tenslotte werd bepaald dat het Europees Oriëntatie- en Garantiefonds voor de Landbouw 50 % van de betaalde premies aan de Lid-Staten zou vergoeden.

Een Italiaanse landbouwexploitant die in 1970 haar gehele bestand van vijf melkkoelen had laten slachten, verzocht de bevoegde autoriteiten van de provincie Brescia om een premie van 625.000 Italiaanse lire. Deze premie werd haar bij voorlopige machtiging verleend, doch de uitkering werd afhankelijk gesteld van de goedkeuring door het Italiaanse parlement van de wettelijke bepalingen tot toewijzing van de benodigde kredieten.

Toen de betrokkene die meende aan alle gestelde voorwaarden te hebben voldaan, eind 1971 de premie nog steeds niet had ontvangen, wendde zij zich tot de « Pretura » te Lonato met verzoek om uitvaardiging van een dwangbevel tegen het Ministerie van Land- en Bosbouw tot betaling van de premie.

De « Pretore » besloot het Hof van Justitie de vraag voor te leggen of bedoelde communautaire voorschriften in de Italiaanse rechtsorde rechtstreeks toepasselijk zijn en zo ja, of zij ten behoeve van particulieren in Italië een vastgestelde en tegenover de Staat opeisbare vordering hebben doen ontstaan, waarvan het tijdstip van betaling op generlei wijze door de nationale wetgeving kan worden beïnvloed.

Zaak 85/71

Het Hof van Justitie hoorde voorts de conclusie van advocaat-generaal Roemer in een prejudiciële zaak betreffende restituties bij uitvoer van granen naar bepaalde derde landen.

Evenals de vijf afgelopen jaren, heeft het Hof van Justitie ook nu weer in het voorjaar een zestigtal magistraten van de hoogste rechterlijke colleges der Lid-Staten voor een bijeenkomst te zijner uitgenodigd, waaraan dit jaar voor het eerst ook Britse, Deense, Ierse en Noorse magistraten deelnamen.

Tijdens deze ontmoeting werden onder meer de volgende onderwerpen behandeld: de organisatie, bevoegdheden en procesregels van het Hof van Justitie, prejudiciële procedure, de werking van het gemeenschapsrecht in het gezichtsveld van de nationale rechter, en thema's ontleend aan de praktijk van 's Hofs jurisprudentie.

Voorts hebben de nationale magistraten een zitting van het Hof van Justitie bijgewoond.

BOEKBESPREKING

Prof. Robert Senelle. De grondwetsherziening, 1967-1971. — Brussel, Ministerie van Buitenlandse Zaken. Teksten en documenten, 357 blz.

Prof. Robert Senelle der Universiteit te Gent, heeft in de laatste jaren de vrij ingewikkelde evolutie van de herziening der grondwet op de voet gevolgd. Periodiek, nadat een fase van de herziening verwezenlijkt was, verscheen van zijn hand een werkje om met nauwkeurigheid de juiste toestand op punt te stellen en wat reeds verworven werd te commentaren.

Zoals wij het reeds meerdere malen in het Rechtskundig Weekblad hebben onderstreept waren deze geschriften uiterst zakelijk en vormden zij een zeer betrouwbare wegwijzer in de doolhof van de herzieningsprocedure, die jaren heeft aangesleept.

Nu de grondwetsherziening volledig tot stand is gekomen, is er door het Ministerie van Buitenlandse Zaken in de serie « Teksten en Documenten » een nieuw werk van Prof. Senelle verschenen, dat al de vorige samenvat en dat

thans een volledig overzicht geeft van ons nieuw grondwettelijk statuut.

Een van de grote verdiensten van dit boek is dat het een voortreffelijke uiteenzetting geeft van de ondergrond waarop deze grondwetsherziening is opgebloeid. Het begint met de werkzaamheden van het Harmelcentrum, met de verslagen van zijn verschillende afdelingen en zijn algemene conclusies. Hierin vinden wij reeds bepaalde suggesties die bij de latere herziening van de grondwet zouden verwerkt worden.

Gezien het groot belang van de communautaire verhoudingen in België wat betreft de uitwerking van het grondwettelijk statuut, wijdt de auteur ook een hoofdstuk aan de evolutie van de wetgeving op het gebruik der talen in de administratie en in het onderwijs en ook te Brussel en in de randgemeenten.

Hierop volgt dan een schets van de wordingsgeschiedenis en van de hoofdkenmerken van onze Belgische grondwet, die de achtergrond vormt wartegen de recente herziening zich aftekent.

Schrijver zet daarna de techniek uiteen van de grondwetsherziening naar Belgisch recht, zware en ingewikkelde procedure die zulke herziening zo zeer bemoeilijkt. Hierbij sluit natuurlijk een overzicht aan van de herzieningen die in het verleden plaats vonden.

De auteur is in hoge mate realistisch en onderzoekt ook welke de rol van de politieke partijen geweest is bij de hervorming van onze instellingen.

Naast bijkomende aangelegenheden vormt de harmonisering van de verhouding tussen de twee taalgemeenschappen in ons land het hoofdzakelijk voorwerp van de recente grondwetsherziening.

Uitvoerig, doch syntetisch bestudeert schrijver de langdurige voorbereiding van de herziening van onze Constitutie in de schoot van de commissies die zich op verschillende gebieden hiermede hebben bezig gehouden. Zo wordt besproken de hervorming van de regering en de instelling van het ambt van staatssecretaris, de gerechtelijke hervorming en het oprichten van twee nieuwe hoven van beroep en ook de hervormingen bij de administratieve rechtscolleges en de Raad van State; de problemen van decentralisatie, deconcentratie; de economische decentralisatie, de institutionele samenwerking tussen de wetgevende en de uitvoerende macht aan de ene, de sociaal economische pressiegroepen aan de andere kant; de aanpassing van de grondwet aan de hedendaagse internationale toestanden, de openbare vrijheden, de cultuurproblemen met de oprichting van de kultuurraden, de vaststelling van hun bevoegdheid en de bescherming van de filosofische en ideologische minderheden.

Na deze grondslagen van het herzieningswerk te hebben uiteengezet wijdt de auteur uit over de werkzaamheden van de grondwetgevende vergaderingen waarin sedert 1965 de herziening werd besproken en uiteindelijk, na veel moeilijkheden, werd gestemd.

Nadat aldus een hel licht werd geworpen op de uitvoerige voorbereiding van de herziening komt dan het artikelsgewijze commentaar op de nieuw aangenomen teksten. Klarheid en duidelijkheid zijn de bijzondere hoedanigheden van het beknopt commentaar dat ons hier gegeven wordt, en met een minimum inspanning kan de lezer zich volkomen thuis voelen in de sfeer der bedoelingen van de wetgever. Men zal hier ook een uitstekende basis vinden voor het begrip van de wetgevende maatregelen die nog zullen dienen genomen te worden om de grondwetsherziening te volledigen.

Zeer nuttige bijlagen komen het boek aanvullen, namelijk artikelsgewijs de tabel der beslissingen van de grondwetgevende vergaderingen en dan, wat uiterst doelmatig is, de opsomming van de nieuwe grondwetsbepalingen die reeds van toepassing zijn, deze voor de tenuitvoerlegging

waarvan een gewone wet is vereist en deze voor dewelke een versterkte meerderheid gevorderd is.

Het boek wordt afgesloten met de nieuwe tekst van de grondwet, de drie uitvoeringsbesluiten van de maand juli 1971, het schoolpact en het cultureel voorakkoord.

Uiteindelijk wordt nog een summier bibliografie opgegeven.

Wij moeten het ten zeerste toejuichen dat wij thans een zo volledig overzicht bezitten van de nieuwe grondwettelijke structuur van ons land en het is gelukkig dat zowel de wordingsgeschiedenis als het commentaar op de nieuwe artikelen hier gegeven worden in alle eenvoud, op uitstekend begrijpelijke wijze, doch met grote trefzekerheid. Het boek van Prof. Senelle zou door alle juristen met de grootste belangstelling dienen gelezen te worden.

René Victor.

Rogier De Corte, Sancties tegen een onwillige procespartij, met een voorwoord van Prof. Dr. M. Storme. — Bibliotheek van Gerechtelijk Recht, uitgegeven door het seminarie voor Privaatrechtelijk Procesrecht van de Rijksuniversiteit te Gent; 60 blz.

Op één der laatste vergaderingen van de Vlaamse Juristenvereniging te Gent bracht de heer Rogier De Corte, assistent aan de Rijksuniversiteit, een preadvies uit over de sancties die konden aangewend worden tegen een onwillige procespartij. Het was een zeer degelijke toelichting van bepaalde artikelen van het Gerechtelijk Wetboek, die aanleiding gaf tot een zeer vruchtbare bespreking. Dit enigszins uitgebreid en herwerkt preadvies is thans in boekvorm verschenen en zal met gretigheid gelezen worden door de vele practici die dagelijks geconfronteerd worden met de moeilijkheden die voortspruiten uit sommige bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek.

Wij vernemen in het voorwoord van Prof. Storme dat het de bedoeling is van het seminarie voor Privaatrechtelijk Procesrecht aan de Rijksuniversiteit te Gent een « Bibliotheek van gerechtelijk recht » uit te geven waarin verschillende monografiën zullen verschijnen die bepaalde punten van onze nieuwe procedure grondig zullen bestuderen. Het boek van de heer Rogier De Corte luidt deze nieuwe serie op gelukkige wijze in.

Het voorwerp van de studie betreft de toepassingsmogelijkheden van de art. 751 tot 756 van het G.W. Al deze mogelijkheden worden door de auteur vlijmscherp ontleed en uit de lectuur van het werkje voelt men zeer goed aan welke vele ongerijmdheden er zich nog voordoen bij de toepassing van deze artikelen en bij de verstekprocedure in het algemeen.

De bedoeling van de wetgever is geweest de rechtspleging te bespoedigen en het is met dit inzicht dat de besproken artikelen tot wet werden. Onze ondervinding uit de praktijk en de lectuur van het boekje van de heer De Corte brengen de overtuiging bij dat de wetgever in dit opzet niet geslaagd is. De verstekprocedure is veel te ingewikkeld, veel te onzeker en... al te langdurig. Zij zal stellig gewijzigd en aangepast dienen te worden en tot dit doel zal de studie van het werk van de heer De Corte in belangrijke mate bijdragen. De bibliotheek van gerechtelijk recht zal aldus niet enkel de grondige kennis van de nieuwe procedure kunnen bevorderen, doch eveneens leiden tot de aanwijzing van de noodzakelijke aanpassingen die zich opdringen.

René Victor.

Les Codes Larcier, sous la direction juridique de Joseph Guissart et Paul Schetter. — Brussel, F. Larcier (vijf delen), 1972.

De zeer bekende Codes Larcier, in 5 delen, worden regelmatig aangevuld door de nieuwe wetgeving teneinde

volledig op de hoogte te zijn van de juridische normen die gelden op deze dag. Thans is zopas het « complément 1972 » verschenen, waardoor de tekst van de 5 delen van de Codes volledig wordt tot op 1 januari 1972.

Deze uitgave heeft niet enkel het nut ons volledig op de hoogte te brengen van de laatste stand der wetgeving en aldus soms spijtige vergissingen te vermijden, het geeft ons ook de gelegenheid een blik te werpen op de legislatieve activiteit van onze wetgevers gedurende de laatste paar jaar. Wanneer op het terrein van het burgerlijk recht en het handelsrecht de wijzigingen en aanvullingen zeer beperkt zijn, vormen zij daarentegen voor het sociaal recht een levendig boekdeel waaruit duidelijk blijkt welk ongemeen belang deze tak van het recht in de laatste jaren heeft gekregen. Het deel gewijd aan het sociaal recht heeft meer dan het dubbel van de omvang der delen die handelen over de andere rechtstakken.

Gezien de uitgebreide stof die in deze complementen 1972 wordt verwerkt zijn de 5 delen der aanvulling onmisbaar voor de vele juristen die regelmatig de Codes Larcier gebruiken.

De samenstelling en de druk zijn tot het uiterste verzorgd en de verwijzingen naar de bladzijden die aangevuld of veranderd worden maken het gebruik van deze supplementen uiterst gemakkelijk.

MEDEDELINGEN

Interuniversitair Centrum voor Rechtsvergelijking.

De heer Charles J. Hamson, voorzitter van de « Académie internationale de droit comparé » en hoogleraar aan de Universiteit te Cambridge, zal een voordracht houden met als onderwerp « Some aspects of the English trial », op maandag 17 april 1972, te 17.30 uur, ten zetel van het Interuniversitair Centrum voor Rechtsvergelijking, Jan Jacobsplein 11, te Brussel.

De heer A. Pitlo, hoogleraar aan de Universiteit van Amsterdam, zal een voordracht houden met als onderwerp « De evolutie van een gesloten verbintenissensysteem naar een open systeem », op dinsdag 25 april 1972, te 17.30 uur, ten zetel van het Interuniversitair Centrum voor Rechtsvergelijking, Jan Jacobsplein 11, te Brussel.

Reservatie gewenst (tel. 02/12.05.54).

Studiedag over « Vestiging in Nederland ».

Met het doel inzicht te verstrekken in de juridische, fiscale en andere problemen die met een vestiging in Nederland verband houden, organiseert de Nederlandse Kamer van Koophandel voor België en Luxemburg, op donderdag 18 mei 1972 een studiedag te Brussel. Aanvangsuur: 9.45 u.; einde circa 16.15 u. Taal: Nederlands, met simultaanvertaling in het Frans en mogelijkheid om vragen in beide talen te stellen.

Als inleiders zullen optreden: drs. E.L.Th. Laterveer, lid van de Maatschap Moret & Limperg Accountants te Amsterdam, en de heer J.G.M. Rood, oud-inspecteur der belastingen, lid van de Maatschap Moret, Gudde, Brinkman & Co., belastingadviseurs te Amsterdam.

De studiedag zal niet alleen van belang zijn voor degenen die een vestiging in Nederland overwegen, maar ook voor directieleden, staffunctionarissen en bedrijfsjuristen van reeds in Nederland gevestigde Belgische ondernemingen.

Kosten van deelneming: 1.250 fr. of 90 f voor leden van de Kamer; 1.600 fr. of 115 f voor niet-leden. In deze bedragen zijn de kosten voor de lunch en consumpties begrepen.

Nadere inlichtingen kunnen worden verkregen bij de Nederlandse Kamer van Koophandel voor België en Luxemburg, Koningsstraat 93, 1000 Brussel (tel. 02/19.11.74).

TIJDSCHRIFTEN

Nederlands Juristenblad, jaargang 1972 - nr. 15.

Prof. mr. J.C.M. Leyten, Overgangsrecht (II). — Prof. mr. W.F. Prins, Constitutionele misvattingen. — Mr. J.M. Kan, Onderschrift. — Mr. P. Clausing, Nogmaals art. 153, boek 1, nieuw B.W. en in verband daarmee een voorstel inzake de PSW. — Mr. A.T.J. Verkerk, Opbouw en verjaring van vakantie-aanspraken bij arbeidsongeschiktheid. — Mr. F. de Graaf, De cursus Computer en Recht.

Weekblad voor Privaatrecht, Notaris-ambt en Registratie, jaargang 1972 - nr. 5167.

Mevr. mr. L.S.C. Heyning-Plate, Afdeling 3.10.4. A, Nieuw Burgerlijk Wetboek, Het retentierecht. — Mr. J.P. Verheul, Overzicht der Nederlandse Rechtspraak: Internationaal privaatrecht (beslag) (I). — Tijdschriften. — Berichten en mededelingen.

Vennootschappen, Verenigingen en Stichtingen, jaargang 1972 - januari.

Band B, supplement 21.

Zaakregisters 1971.

Journal des tribunaux, jaargang 1972 - nr. 4779.

Jacques Libouton, Régime fiscal des indemnités allouées aux victimes d'accidents. — Victor Motte, La vente sur saisie-exécution immobilière et les articles 1587 et 1622 alinéa 1er, du Code judiciaire. — Jurisprudence. — Chronique judiciaire.

nr. 4780.

Lux Silance, Le statut social du sportif. — Jurisprudence. — Chronique judiciaire.

Revue de Droit familial, jaargang 1972 - nr. 1.

Avis aux lecteurs. — Avant-projet de réforme de la législation sur le divorce et la séparation de corps. — Législation sur le divorce et la séparation de corps. — Jurisprudence.

Revue de Droit pénal et de Criminologie, jaargang 1972 - nr. 6.

J. Constant, Dominique-François de Sohet, Jurisconsulte liégeois 1728-1811. — J. Verhaegen, L'incendie intentionnel et la mise en danger de la vie humaine, spécialement en droit pénal congolais et belge. — Manifestation en l'honneur du professeur J. Constant (Université de Liège, 29 novembre 1971). — Conseil d'Europe, Assemblée consultative, recommandation 654 (1972) relative au rôle du Conseil d'Europe dans le domaine du droit pénal. — J. Messinne, Union belge et luxembourgeoise de droit pénal, Séance du 21 décembre 1971, Palais de justice de Bruxelles. — Bibliographie. — Revues. — Droit pénal social. — Jurisprudence.

Revue Internationale des sciences administratives, jaargang 1971 - nr. 4.

C. Wiener, Du pouvoir réglementaire des ministres en droit français. — G. Coskun, La réforme budgétaire en Turquie. — B. Genari, La modernisation des opérations de planification. — E.R. Padgett, L'expérience PPBS aux Etats-Unis. — A. Fabry, Notes et digressions sur un thème majeur: la rationalisation dans l'administration malgache. — R. Lee, Jr, L'introduction de systèmes innovatifs à l'échelon étatique aux Etats-Unis. — A. Salinas, Interdépendance des systèmes et réforme administrative. — V. Subramaniam,

La place de la théorie de la décision dans les études administratives. — R.W. Neumann, l'introduction du budget-programme en Norvège. — Résumés des articles publiés en langues anglaise en espagnole. — Ecoles et instituts d'administration publique. — Bibliographie sélectionnée. — Coopération technique, Nouvelles. — Chronique de l'Institut. — Table des matières de l'année 1971.

Recueil général de l'Enregistrement et du Notariat, jaargang 1972 - nr. 21561 à 21571.

Hypothèque. — Domaine de l'Etat. — Impôts sur les revenus. — Enregistrement. — Succession. — G. Brimont, La résiliation unilatérale des concessions de vente.

Mouvement communal, jaargang 1972 - nr. 3.

Editorial. — La vie de l'Union. — Mémoire au Gouvernement. — B. de Grunne, L'aide financière globale de l'Etat aux communes d'après le projet de budget 1972 du Ministère de l'Intérieur. — H. Gauthier, Publicité des actes de l'état civil: de la profusion des termes à la confusion. — M. Leroy, Les déficits dans le secteur hospitalier public. — L. Vander Biest, Les comités spéciaux de gestion des hôpitaux publics. — Actualités. — Pratique administrative. — Législation. — Jurisprudence (annotée). — Chronique « Assistance publique ».

Revue française de Sociologie, jaargang 1972 - numéro spécial.

Analyse de systèmes en sciences sociales (I). — Bernard-Pierre Lécuyer et Jean-G. Padiou, Introduction. — Anatol Rapoport, La théorie moderne des systèmes: un guide pour faire face aux changements. — Charles Roig, La théorie générale des systèmes et les perspectives de développement dans les sciences sociales. — Hayward R. Alker, Le comportement directeur (Directive Behavior) Essai sur l'orientation que devrait prendre la formalisation dans les sciences sociales. — Eric Prist, Organisation et système. Quelques remarques théoriques se rapportant plus particulièrement aux recherches d'Andras Angyal.

Ethno-psychologie (Revue de psychologie des peuples), jaargang 1971 - nr. 4.

Images de l'Europe 1871-1971. — Lettre de M. Jules Romains, Lettre de M. Hugo Steins, Images de l'Allemagne en France. — Jean Nurdin, Images de la France en Allemagne 1870-1970. — Giannantonio Paladini, L'Itali du « Non expedit » et l'Italie du Concordat (Une auto-image confrontée aux hétéro-images européenne). — Bernard Valade, Pareto, Historien de l'Europe contemporaine. — Georges Bonneville, Images de l'Europe dans « Les hommes de bonne volonté ». Extrait des « Hommes de bonne volonté ». — Sylvaine Mérandon, Catalogue des études. — Concernant des images de l'Europe. — Bibliographie critique. — Chronique.

Recueil Dalloz Sirey, jaargang 1972 - nr. 12.

Antoine Pirovano, La fonction sociale des droits, Réflexions sur le destin des théories de Josserand (A propos d'un arrêt de la 3e chambre civile de la Cour de cassation du 12 oct. 1971). — Jurisprudence. — Sommaires de jurisprudence. L'égislation.

nr. 13.

Bernard Parisot, L'inaliénabilité du droit moral de l'auteur d'une œuvre littéraire ou artistique. — Jurisprudence. — Législation.

Archiv des Öffentlichen Rechts, jaargang 1972 - nr. 1.

Dr. Rupert Scholz, Bericht über die Jahrestagung 1971 der Vereinigung des deutschen Staatsrechtslehrer. — Dr. Christian Tomuschat, Von den Gefahren, einen Ausländer zu heiraten. — Glückwünsche. — Literatur. — Anzeigen.